

บทที่ 2

รูปแบบการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ค.ศ. 1948 – 1957

การนำเสนอภาพการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ปรากฏอยู่ในงานวิชาการต่าง ๆ โดยทั่วไปนั้นมักจะอาศัยกรอบของสงครามเย็นเป็นแกนในการอธิบายหรือวางกรอบไว้ก่อนแล้วว่าการดำเนินนโยบายต่าง ๆ มีพื้นฐานมาจากความหวาดกลัวภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ซึ่งส่งผลให้มีการเลือกนำเสนอเฉพาะข้อมูลที่เข้ากับกรอบดังกล่าวเท่านั้น แต่การตั้งกรอบที่อาศัยความหวาดกลัวภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์กลับก่อให้เกิดปัญหาในการอธิบายนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. ในที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากงานต่าง ๆ จะไม่สามารถอธิบายนโยบายหรือทำที่ที่ผิดแปลกไปจากความหวาดกลัวคอมมิวนิสต์ได้ เช่น การพยายามหันไปปรับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนระหว่างปี ค.ศ. 1953-1957

เพราะฉะนั้น ก่อนที่จะศึกษาสาเหตุของการปรับเปลี่ยนนโยบายต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนในค.ศ. 1953-1957 ได้นั้น จำเป็นที่จะต้องละทิ้งกรอบการอธิบายแบบเดิมให้ได้เสียก่อน ด้วยการศึกษากการประเมินภัยคุกคามจากสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งในที่สุดแล้วจะทำให้เห็นว่ารัฐบาลยังคงมีท่าทีประนีประนอมกับจีนและมีได้ยึดถือเรื่องลัทธิหรืออุดมการณ์เป็นประเด็นหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศแต่อย่างใด ในขณะที่นโยบายที่ดูเหมือนเป็นปฏิปักษ์กับจีน เช่น การไม่รับรองรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของจีน เกิดขึ้นเนื่องจากรัฐบาลเกรงว่าการรับรองจะส่งผลให้เกิดความวุ่นวายภายในประเทศและการปราบปรามชาวจีนโพ้นทะเลภายในประเทศก็เป็นการปราบปรามคนจีนโดยรวมโดยที่มีได้เน้นแต่ผู้ที่นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์เท่านั้น

ในขณะที่เดียวกันการศึกษาสถานะของประเทศในสมัยรัฐบาลจอมพลป.พิบูลสงครามกลับทำให้เห็นถึงข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยมากขึ้น กล่าวคือ รัฐบาลจอมพลป. ต้องตกอยู่ในสถานะที่อ่อนแอเนื่องจากมีอำนาจต่อรองในระดับระหว่างประเทศน้อย ดังจะเห็นได้จากความกังวลในปัญหาการรับรองจากต่างประเทศ นอกจากนี้สถานะที่อ่อนแอของรัฐบาลยังเกิดจากความขัดแย้งระหว่างคณะรัฐประหารกับกลุ่มการเมืองต่างๆและแม้แต่ความแตกแยกภายในคณะรัฐประหารเองซึ่งทำให้ต่างฝ่ายต่างต้องพึ่งพาความช่วยเหลือทั้งทางอาวุธและทางการเงินและความสนับสนุนจากต่างประเทศเพื่อเสริมสร้างฐานอำนาจของตน สถานะที่อ่อนแอจึงส่งผลให้เกิดข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ คือ ทำให้รัฐบาลไม่อาจดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นอิสระได้เพราะต้องพยายามปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับนโยบายของประเทศมหาอำนาจต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่ตนต้องการความช่วยเหลือและสนับสนุนอยู่ซึ่งได้แก่การดำเนินนโยบายเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจตะวันตกและเป็นปฏิปักษ์กับคอมมิวนิสต์นั่นเอง

2.1 รูปแบบการดำเนินนโยบายของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน

การทำความเข้าใจว่ารูปแบบการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีลักษณะเป็นอย่างไรนั้น จำเป็นที่จะต้องมองภาพรวมของการดำเนินนโยบายตลอดสมัยรัฐบาลเสียก่อน การมองภาพรวมนั้นจะทำให้เห็นว่าไม่สามารถจัดวางรูปแบบการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยได้อย่างแน่ชัดว่าจัดอยู่ในกลุ่มหรือค่ายใด กล่าวคือ ไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่ารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม หวาดกลัวสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงดำเนินนโยบายและทำที่ที่เป็นปฏิปักษ์กับจีน รวมทั้งมีนโยบายผูกสัมพันธ์กับค่ายโลกเสรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหรัฐอเมริกา อย่างแนบแน่น นโยบายต่างประเทศของไทยนั้นมีหลายด้านและบางครั้งรัฐบาลก็ดำเนินนโยบายที่ตรงข้ามกันในเวลาเดียวกันจนกระทั่งการจักรอกรมแบบแบ่งแยกค่ายไม่สามารถอธิบายได้ ดังนั้นความหวาดกลัวภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์จึงไม่อาจเป็นเหตุผลหลักของการดำเนินนโยบายของรัฐบาล

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่เห็นด้วยกับการจัดวางนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. ให้เข้ากับแกนเรื่องความหวาดกลัวภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสาธารณรัฐประชาชนจีนทุกนโยบายดังที่มีนักวิชาการหลายคนพยายามทำ ทั้งนี้เพราะในตลอดช่วงสมัยรัฐบาลจอมพล ป. มีการดำเนินนโยบายที่ขัดแย้งกันเอง นั่นคือการผูกมัดตนเองเข้ากับมหาอำนาจฝ่ายตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหรัฐอเมริกาและการดำเนินทำที่ที่เป็นศัตรูกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งได้แก่การไม่รับรองรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของสาธารณรัฐประชาชนจีน การปราบปรามชาวจีนโพ้นทะเลภายในประเทศ การประกาศรับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเบایدี้ของเวียตนามที่มีฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาให้ความสนับสนุนในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1950 การส่งทหารไปร่วมรบในกองกำลังผสมของสหประชาชาติในสงครามเกาหลีในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1950 การร่วมลงนามกับสหรัฐอเมริกาในความตกลง 3 ฉบับ อันได้แก่ ความตกลงทางการศึกษาและวัฒนธรรม ความตกลงร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิทยาการ และความตกลงด้านการให้ความช่วยเหลือทางการทหารในปีเดียวกัน และการร่วมลงนามในสนธิสัญญาไมลากับออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อังกฤษ ฝรั่งเศส ฟิลิปปินส์ ปากีสถาน และสหรัฐอเมริกา เพื่อก่อตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือองค์การซีโต้ ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1954 แต่ในขณะเดียวกันกับที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามดำเนินนโยบายที่ดูเหมือนเป็นปฏิปักษ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน และมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับสหรัฐอเมริกานั้น ก็มีได้มีคำอธิบายอันสมควรต่อการดำเนินนโยบายที่คิดแปลกไปจากนโยบายข้างต้น อาทิเช่น การส่งกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์เข้าร่วมประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย - แอฟริกาที่บันดุง ประเทศอินโดนีเซียในเดือนเมษายน ค.ศ. 1955 การพยายามติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในทางลับตั้งแต่ ค.ศ. 1955-1957 รวมทั้งการไปเยือนจีนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นักหนังสือพิมพ์ ผู้นำสหภาพการค้า นักธุรกิจ และคณะศิลปินไทย

และการมีความสัมพันธ์ทางการค้าในระดับหนึ่งระหว่างกัน แม้ว่าไทยจะมีได้มีความสัมพันธ์กับ สาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการก็ตาม

นอกจากการศึกษานโยบายโดยรวมตลอดช่วงสมัยรัฐบาลแล้ว การพิจารณาบทบาทและ ความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันของแต่ละหน่วยงานในการกำหนดหรือดำเนินนโยบายต่างประเทศก็จะ ช่วยให้เห็นภาพความพยายามปรับเปลี่ยนนโยบายและท่าทีของรัฐบาลอยู่เป็นระยะ ทั้งนี้เพราะการ วิเคราะห์นโยบายต่างประเทศโดยมุ่งเน้นศึกษา นโยบายในฐานะที่เป็นผลพวงจากการตัดสินใจของ รัฐบาลโดยรวมทำให้เข้าใจได้ว่านโยบายนั้นเกิดขึ้นจากความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของรัฐบาลซึ่ง ก็คือความหวาดกลัวภัยคุกคามจากสาธารณรัฐประชาชนจีนทั้ง ๆ ที่อันที่จริงแล้วมีกลุ่มผู้นำในการ กำหนดนโยบายที่หลากหลายและมีการขัดแย้งกันเองในระหว่างการดำเนินนโยบายอยู่ด้วย ความ หลากหลายภายในกลุ่มผู้กำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศนี้จึงทำให้เราไม่อาจชี้ชัดได้ว่า ความหวาดกลัวภัยคุกคามจากจีนคอมมิวนิสต์จะเป็นปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังการดำเนินนโยบายต่าง ประเทศของรัฐบาลได้

ตัวอย่างที่ช่วยยืนยันข้อโต้แย้งนี้ได้เป็นอย่างดีที่สุดคือ ประเด็นเรื่องการประกาศรับรอง รัฐบาลลาว เขมร และเวียดนาม ที่ฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนอยู่แทนการรับรอง รัฐบาลของโฮจิมินห์ (Ho Chi Minh) ที่งานวิชาการต่าง ๆ มักกล่าวอ้างถึงเหตุผลเรื่องความหวาดกลัว ภัยคุกคามจากจีน โดยผ่านความช่วยเหลือที่จีนจะให้แก่ขบวนการเวียดมินห์ว่าเป็นปัจจัยผลักดันให้ ไทยต้องดำเนินนโยบายตามรอยประเทศตะวันตก แม้บางงานจะมีได้กล่าวถึงการรับรองรัฐบาลของ จักรพรรดิเบ๋าได้อย่างชัดเจนแต่ก็เข้าใจได้ว่าการดำเนินนโยบายตามประเทศตะวันตกนั้นรวมถึงการ ให้การรับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเบ๋าได้ด้วย¹ ทั้ง ๆ ที่อันที่จริงแล้วการประกาศรับรองรัฐบาลของ จักรพรรดิเบ๋านี้มิได้เกิดจากความเป็นอันหนึ่งอันเดียวหรือความเห็นพ้องต้องกันของรัฐบาลแต่ อย่างใด

ความต้องการรับรองรัฐบาลเบ๋าได้ของจอมพล ป. พิบูลสงครามและบุคคลอื่น ๆ ในคณะ รัฐบาลนั้นได้ถูกกระทรวงการต่างประเทศคัดค้านมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้ว่าในระหว่างการ ประชุมคณะรัฐมนตรีว่าด้วยเรื่องการพิจารณาปัญหาการรับรองรัฐบาลลาว เขมร และเวียดนามใน วันที่ 20 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1950 ได้มีการโต้เถียงกันอย่างรุนแรงโดยที่นายกรัฐมนตรีและคณะ รัฐมนตรีส่วนมากเห็นพ้องต้องกันที่จะรับรอง หากแต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยซึ่งนำโดยนายพจน์ สารสิน

¹ เช่นในงานของ R. Sean Randolph, *The United States and Thailand : Alliance Dynamics, 1950-1985*, p.12 และ Saner Chantra, "A Study of Thai – China Relations, 1945-75 : From Outright Hostility to Tentative Friendship", pp. 28-29.

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น ได้แถลงคัดค้านให้ยับยั้งเพื่อรอดูท่าทีไว้ก่อน² นอกจากนี้ยังเห็นแรงต่อต้านจากกระทรวงการต่างประเทศได้จากการทำบันทึกยาวถึง 8 หน้า กระดาษเต็มของนาย กนต์ธีร์ ศุภมงคล อธิบดีกรมการเมืองตะวันตก ซึ่งได้ชี้แจงถึงข้อดีข้อเสียในการรับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเบาได้โดยละเอียดถี่ถ้วน ในส่วนของข้อดีนั้นการรับรองของรัฐบาลไทยจะสร้างความพึงพอใจให้แก่รัฐบาลฝรั่งเศส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา จนรัฐบาลอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเกิดความมั่นใจในท่าทีของไทยและจะส่งผลต่อการช่วยเหลือสนับสนุนประเทศไทยทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหารต่อไป³ แต่สำหรับนายกนต์ธีร์แล้ว การรับรองจะมีข้อเสียที่หนักหนาสาหัสกว่ากันมากนัก กล่าวคือ จากการที่รัฐบาลของจักรพรรดิเบาได้ไม่ได้รับความสนับสนุนจากประชาชนมากเท่าที่ควรและต่อไปหากฝ่ายโซเวียตสามารถตั้งรัฐบาลถาวรได้ ประเทศไทยย่อมจะกลายเป็นศัตรูกับรัฐบาลเวียดนาม ซึ่งถ้าเวียดนามได้รับกำลังแรงหนุนจากสาธารณรัฐประชาชนจีนก็จะเป็นภัยต่อความมั่นคงของไทยอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ยิ่งไปกว่านั้น ถ้ามองในแง่ของชาตินิยมแล้วในฐานะที่ประเทศไทยสามารถดำรงตนเป็นเอกราชมาได้ตลอดช่วงระยะเวลาการล่าอาณานิคม นโยบายของไทยจึงย่อมจะเป็นอื่นไปไม่ได้นอกจากไม่เห็นด้วยกับการปกครองแบบเมืองขึ้น แต่การปกครองของฝรั่งเศสที่จะให้แก่รัฐบาลอินโดจีนนี้ยังมีใ้การให้เอกราชที่แท้จริง ดังนั้นการรับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเบาได้จึงเท่ากับเป็นการสนับสนุนระบอบอาณานิคมของฝรั่งเศสนั่นเอง⁴ จากเหตุผลของนายกนต์ธีร์ย่อมแสดงให้เห็นว่าการรับรองจะยิ่งสร้างความเป็นศัตรูระหว่างไทยกับเวียดนามและสาธารณรัฐประชาชนจีนในอนาคตได้ ดังนั้นการไม่รับรองจะช่วยป้องกันประเทศไทยจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้มากกว่า

การคัดค้านของกระทรวงการต่างประเทศไม่เป็นผลแต่อย่างใด เมื่อนายพจน์ สารสิน นำรายงานฉบับนี้เสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเพราะดูเหมือนว่าที่ประชุมจะมองเห็นถึงข้อดีของการรับรองมากกว่าข้อเสียที่ว่าจะเป็นการเสี่ยงต่อการเป็นศัตรูกับรัฐบาลเวียดนามและจีนและขัดต่อแนวความคิดเรื่องชาตินิยม เนื่องจากที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบให้รับรองรัฐบาลลาว เขมร และเวียดนาม ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1950 หลังจากที่ได้มีการอภิปรายเรื่องนี้มา 3 ครั้งแล้ว⁵ ความ

² นครสาร (22 กุมภาพันธ์ 2493).

³ กนต์ธีร์ ศุภมงคล, การวิเทโศบายของไทย (กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการเอกสารและหนังสือที่ระลึก ใน คณะกรรมการกึ่งศตวรรษธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 452.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 452-453.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 453.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 455.

ไม่ลงรอยกันระหว่างนายกรัฐมนตรีกับกระทรวงการต่างประเทศในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ยิ่งปรากฏมากขึ้นเมื่อนายพจน์ ยืนโบลากออกทันทีในคืนวันที่ 28 กุมภาพันธ์⁷

จากการมองภาพรวมนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำให้เห็นว่า รัฐบาลปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศอยู่เป็นระยะจนไม่สามารถแยกแยะหรือจัดวางกรอบที่ชัดเจนว่ารัฐบาลจอมพล ป. เป็นปฏิปักษ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนและเป็นพันธมิตรกับค่ายโลกเสรีซึ่งนำโดยสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิดได้ กล่าวคือ มีทั้งการดำเนินนโยบายและท่าทีที่ดูเหมือนเป็นปฏิปักษ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ในขณะเดียวกันก็มีความพยายามหันมาปรับความสัมพันธ์กับจีนด้วย ในบางครั้งยังมีการดำเนินนโยบายที่ขัดแย้งกันในเวลาใกล้เคียงกันอีกด้วย กล่าวคือ เมื่อรัฐบาลได้เริ่มทบทวนนโยบายของตนตั้งแต่ ค.ศ. 1953 จนกระทั่งได้หันมาปรับเปลี่ยนนโยบายต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนใน ค.ศ. 1955-1957 ซึ่งเริ่มต้นด้วยการส่งกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไปประชุมที่เมืองบันดุง ในเวลาเดียวกันรัฐบาลยังคงปฏิเสธความเปลี่ยนแปลงในท่าทีของตน และยืนยันถึงการคงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาต่อไป ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ การเข้าร่วมในการประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย - แอฟริกา ที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซียเกิดขึ้นภายหลังการจัดประชุมองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กรุงเทพฯ ประมาณหนึ่งเดือนเท่านั้น นอกจากนี้ความคิดเห็นที่หลากหลายและไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของรัฐบาลก็ทำให้ไม่อาจสรุปได้ว่านโยบายที่ออกมานั้นเป็นผลพวงของความหวาดกลัวภัยคุกคามจากจีนคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลอย่างแท้จริงเช่นกัน

2.2 การประเมินภัยคุกคามจากสาธารณรัฐประชาชนจีนของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

นอกจากรูปแบบการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มีการปรับเปลี่ยนอยู่เป็นระยะ ซึ่งย่อมทำให้ไม่สามารถสรุปได้อีกต่อไปว่ารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม หวาดกลัวภัยคุกคามจากสาธารณรัฐประชาชนจีนจนต้องดำเนินนโยบายเป็นปฏิปักษ์กับจีนและเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เพราะเหตุผลดังกล่าวไม่สามารถนำมาใช้อธิบายนโยบายที่ผิดแปลกออกไปจากแนวคิดดังกล่าวได้ หลักฐานข้อมูลต่าง ๆ ยังช่วยยืนยันข้อโต้แย้งนี้ได้เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลยังคงแสดงท่าทีประนีประนอมกับสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือมิได้ยึดถือเรื่องลัทธิหรืออุดมการณ์เป็นประเด็นหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศแต่อย่างใด

เมื่อเริ่มต้น ค.ศ. 1949 การต่อสู้ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งนำโดย เหมา เจ๋อ ตุง (Mao Tse-tung) กับจีนคณะชาติ ได้ดำเนินไปอย่างรุนแรงโดยที่พรรคคอมมิวนิสต์กำลังเป็นฝ่ายมีชัยในหลายพื้นที่ แนวโน้มที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์จะเป็นฝ่ายยึดกุมอำนาจในประเทศที่มีขนาดกว้างใหญ่และมี

⁷ สายกลาง (2 มีนาคม 2493).

ประชากรเป็นจำนวนมากนั้นทำให้บรรดาประเทศมหาอำนาจทั้งหลายเกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจในสถานการณ์ดังกล่าวและต่างหันเหความสนใจมายังท่าทีของประเทศที่อยู่ใกล้เคียง ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย ดังในวันที่ 21 มกราคม ค.ศ. 1949 รัฐบาลอังกฤษได้ยื่นบันทึกลับ (AIDE – MEMORIE The Political Situation in China and the Communist Threat in South East Asia, January 21, 1949) ผ่านสถานเอกอัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทยให้แก่ ม.จ. ปรีดีเทพย์พงษ์ เทวกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น เนื่องจากการคาดคะเนถึงชัยชนะของคอมมิวนิสต์ที่จะเกิดขึ้นในประเทศจีนทำให้รัฐบาลอังกฤษวิตกว่าจะทำให้คอมมิวนิสต์ในประเทศต่าง ๆ เกิดความกระตือรือร้นขึ้นมา นอกจากนี้รัฐบาลอังกฤษยังกังวลว่าถ้าหากฝ่ายคอมมิวนิสต์จีนสามารถยึดครองประเทศได้ทั้งหมดแล้วก็จะติดต่อกับคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยได้ง่ายขึ้นซึ่งจะส่งผลให้มีการเผยแพร่อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในลักษณะต่าง ๆ มากขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าวรัฐบาลอังกฤษจึง “...ขอเชิญรัฐบาลไทยให้แสดงความคิดเห็นในเรื่องการคุกคามของฝ่ายคอมมิวนิสต์ต่อประเทศในเอเชียอาคเนย์ในปัจจุบันและใครจะเสนอขอปรึกษากับรัฐบาลไทยถึงวิธีที่ดีที่สุดเพื่อจะป้องกันภัยอันนี้ไว้เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน...”⁸

ข้อเสนอของรัฐบาลต่างประเทศที่ต้องการให้รัฐบาลไทยแสดงความคิดเห็นในเรื่องภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์อันเนื่องมาจากสถานการณ์ในประเทศจีนนั้นคงต้องตกไป หากได้รับรู้ว่ารัฐบาลไทยมิได้หวาดเกรงภัยคุกคามอันเกิดจากจีนเท่าใดนักเพราะในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนั้นเอง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศถึงความเป็นไปได้ที่จะสถาปนาความสัมพันธ์กับรัฐบาลคอมมิวนิสต์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของจีนด้วย⁹ ในเดือนมีนาคมปีเดียวกัน จอมพล ป. ได้แสดงให้เห็นถึงท่าทีของการประเมินการคุกคามของพวกคอมมิวนิสต์ไว้อย่างไม่น่ากลัวอีกครั้ง พร้อมทั้งแสดงความเชื่อมั่นว่าเพียงการที่รัฐบาลเข้าตรวจสอบควบคุมหนังสือพิมพ์และใช้นโยบายเนรเทศ

⁸ (2) สร. 0201.77/25 ถิ่นจะเพาะ – ค่วนมาก ที่ น. 1230/2492 ม.จ. ปรีดีเทพย์พงษ์ เทวกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เรียบ นายกรัฐมนตรี วันที่ 25 มกราคม 2492.

⁹ Stanton to secretary of state, January 21, 1949, 892.00/1-2149, RG 59, USNA อ้างถึงใน Daniel Mark Fineman, A Special Relationship : The United States and Military Government in Thailand 1947-1958, pp. 89-90.

ชาวจีนที่จัดตั้งองค์กรเดือนขึ้นเท่านั้นก็ “เป็นการตรวจสอบเรื่องภัยจากพวกคอมมิวนิสต์หรือเรื่อง การที่ต่างชาติจะเข้ามาแทรกแซงในประเทศไทยได้อย่างเพียงพอแล้ว”¹⁰

นอกจากจอมพล ป. พิบูลสงครามแล้ว บุคคลสำคัญและหน่วยงานด้านต่าง ๆ ของประเทศไทยก็ยังแสดงท่าทีที่ประนีประนอมกับจีนอยู่เช่นกัน แม้กระทั่งเมื่อกองทัพคอมมิวนิสต์สามารถสถาปนารัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เป็นผลสำเร็จในวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 กล่าวคือ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจได้แสดงความไม่เห็นด้วยกับท่าทีที่ผูกพันกับประเทศ ตะวันตกมากเกินไปของรัฐบาลไทยโดย พล.ต.อ. เผ่า ได้กล่าวว่าในขณะที่กำลังดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อยู่อย่างเข้มงวดนั้น รัฐบาลควรหลีกเลี่ยงการสร้างความเป็นศัตรูกับรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของจีนหรือกับชุมชนชาวจีนภายในประเทศด้วยความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ตามความเห็นของ พล.ต.อ. เผ่า แล้วการรับรองรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของจีนมิได้หมายความว่าประเทศไทยจะต้องเป็นคอมมิวนิสต์ด้วยเสมอไป” ยิ่งไปกว่านั้นแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือได้มากที่สุดของฝรั่งเศสได้รายงานไปยังรัฐบาลของตนว่าสภาสภาโหมของ ไทยได้เตรียมการที่จะส่งคณะทหารไปยังคุนหมิง เพื่อดำเนินการเจรจาดับกับนายทหารจีนในเรื่องสถานการณ์ทางยุทธศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไปในภูมิภาคนี้ ซึ่งคาดว่า การเจรจาดังกล่าวน่าจะเกิดขึ้นในวันที่ 26 หรือ 27 มกราคม ค.ศ. 1950¹² การเจรจาระหว่างทั้งสองฝ่ายนี้จึงน่าจะแสดงให้เห็นถึงท่าทีประนีประนอมที่รัฐบาลไทยยังคงมีให้กับจีนอยู่

ท่าทีของรัฐบาลต่อการเข้าร่วมในสงครามเกาหลีของสาธารณรัฐประชาชนจีนก็แสดงให้เห็นถึงการประเมินภัยคุกคามจากจีนไว้อย่างไม่มากนัก แม้รัฐบาลไทยจะตัดสินใจส่งกองกำลังภาคพื้นดินจำนวน 4,000 นาย เข้าร่วมรบพร้อมกับกองกำลังของสหประชาชาติในสงครามเกาหลีในวันที่ 21 กรกฎาคม ค.ศ. 1950 และส่งข่าวสารไปช่วยอีก 40,000 เมตริกตัน มูลค่าประมาณ 87 ล้านบาท¹³ แต่ภายหลังจากที่จีนเข้าสู่สงครามเกาหลีได้ไม่นานนัก นายสง่า นิลกำแหง หัวหน้า

¹⁰ Reuters dispatch from Bangkok, Mar. 17, 1949 อ้างถึงใน Virginia Thompson and Richard Adloff, *The Left Wing in Southeast Asia* (n.p.) : International Secretariat, Institute of Pacific Relations; William Sloane Associates, 1950), p. 60

¹¹ RG 84, Stanton to the Secretary of State, 25 October 1949 อ้างถึงใน Kobkua Suwannathat – Pian, *Thailand's Durable Premier : Phibun through Three Decades 1932-1957*. p. 282.

¹² HCFIC, DGO, BTLC, ‘Relations entre le Siam et la chine, activités communistes au Siam; no. 394/DGD/LC, Saigon, 8 July 1950, d. 3; 16 June 1950, Valeur : A/1, d. Relations avec la Chine communiste et nationaliste, d. Pays étranger, C. C838, SHAA อ้างถึงใน Christopher E. Goscha, *Thailand and the Southeast Asian Networks of the Vietnamese Revolution, 1885 – 1954* (Richmond, Surrey : Curzon Press, 1949), p. 318.

¹³ แดมสุข นุ่มนนท์, *ความสัมพันธ์ระหว่างไทย – สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง*, หน้า 3.

คณะทูตประจำกองบัญชาการทหารสูงสุดฝ่ายพันธมิตร ณ กรุงโตเกียว ได้ให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ The Stars and Stripes ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ของกองทัพอเมริกันในสนามรบว่าการที่ประเทศไทย แสดงความเคลื่อนไหวทางการเมืองไปในทางที่จะหยุดยั้งการรุกรานของคอมมิวนิสต์ เพราะต้องการสนับสนุนมติและการปฏิบัติการของสหประชาชาติอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังเป็นเพราะ อุดมคติและแนวทางปฏิบัติของคอมมิวนิสต์เป็นปฏิปักษ์ต่อขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของไทยอีกด้วย แต่เมื่อถูกถามถึงประเด็นที่ไทยถูกบีบบังคับจากคอมมิวนิสต์ทั้งภายนอกและภายใน ประเทศ คำตอบของนายสง่าที่ให้แก่หนังสือพิมพ์คือ “รู้สึกว่ประเทศไทยจะมีได้ถูกบีบบังคับโดยตรงแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ดีประเทศไทยอาจได้รับความตกอกตกใจอยู่บ้าง หากจะมีการรุกรานของคอมมิวนิสต์ในส่วนอื่นของตะวันออกไกลนี้ขึ้นอีก เพราะเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของประเทศอยู่ด้วย”¹⁴

นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์บางฉบับได้ตั้งข้อสังเกตและแสดงความไม่พอใจต่อท่าทีของรัฐบาล ในการที่จะรับมือกับภัยคุกคามที่ปรากฏเป็นข่าวอยู่บ่อยครั้งว่า “รัฐบาลไทยได้แต่ประกาศปาว ๆ ว่า สถานะการของบ้านเมืองกำลังตึงเครียด รวมทั้งข่าวทั่ว ๆ ไป ก็มีแต่จะแจ้งว่าสงครามจะเกิดขึ้นแน่ ๆ ประเทศไทยอาจถูกรุกรานและประชันหน้ากับศัตรู... ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องจะต้องอพยพและผจญกับภาวะสงครามทั้งนั้น แต่น่าประหลาดใจในเวลาเดียวกันกับรัฐบาลประกาศว่าบ้านเมืองเราคับขันเต็มที่เช่นนี้และสงครามอาจเกิดขึ้นและแม้แต่ผู้แทนพระนครจะได้กระตุ่นเตือนรัฐบาลในสภาก็ตาม แต่รัฐบาลไทยก็ยังหาได้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดในการที่จะให้ความปลอดภัยแก่ราษฎร”¹⁵ และแม้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลอเมริกันในกรุงวอชิงตันได้อภิปรายทำนองคาดคะเนการรุกรานของคอมมิวนิสต์อันอาจเกิดขึ้นใน ค.ศ. 1951 ว่าจุดมุ่งหมายของคอมมิวนิสต์คือภาคพื้นเอเชียอาคเนย์และประเทศไทยก็คือหนึ่งในประเทศที่คาดว่าจะถูกสาธารณรัฐประชาชนจีนบุกเอาชนะได้ในระยะเวลาไม่กี่สัปดาห์¹⁶ ทว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับประเมินสถานการณ์ไว้อย่างไม่น่ากลัวเท่าใดนักว่า “ประเทศไทยเรานั้นคอมมิวนิสต์จะไม่เข้ามา ถ้าเราไม่รบกันเองอย่างเกาหลี”¹⁷

นอกจากรัฐบาลจะมีท่าทีประนีประนอมกับรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของจีนในบางครั้งและบางท่าทีก็ทำให้มีอาจชี้ชัดได้ว่าเกิดจากหวาดกลัวภัยคุกคามจากจีนหรือไม่ ในบางครั้งรัฐบาลเองยัง

¹⁴ (3) สร. 0201.12/1 ที่ น. 21040/2493 นายวรการบัญชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เรียบ นายกรัฐมนตรี วันที่ 17 พฤศจิกายน 2493.

¹⁵ พิมพ์ไทย (24 ธันวาคม 2493).

¹⁶ สยามนิกร (3 มกราคม 2494).

¹⁷ สยามนิกร (17 มกราคม 2494).

ได้แสดงออกว่าเรื่องของลัทธิหรืออุดมการณ์มิได้เป็นประเด็นหลักในการกำหนดนโยบายของรัฐบาลแต่อย่างใด ดังในกรณีการตัดสินใจว่าจะให้การรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือไม่ ภายหลังจากที่ เหมา เจ๋อ ตุง สามารถโค่นล้มรัฐบาลของ เจียง ไค เชค ได้แล้ว ทั้งนี้เพราะ นายพจน์ สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นได้ตอบกระทู้ถามด่วนของ นายแพทย์ โชติनुชิต ในวันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ. 1949 ว่ารัฐบาลไทยกำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาว่าจะรับรองรัฐบาลใหม่ของจีนหรือไม่ โดยที่ปัญหาเรื่องการรับรองนี้มีได้เกี่ยวกับลัทธิหรืออุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันแต่ประการใด ดังที่นายพจน์ได้กล่าวว่

“...ข้าพเจ้าขอเรียนอีกครั้งหนึ่งว่าในเรื่องลัทธิต่าง ๆ นั้นรัฐบาลนี้มิได้คำนึงถึง เช่น ในประเทศโซเวียตที่เป็นคอมมิวนิสต์จริง ๆ ประเทศเราก็มีสัมพันธไมตรี ประเทศเขาปกครองวิธีใดเป็นเรื่องของเขา จะเป็นคอมมิวนิสต์ประชาชนเขาก็ชอบ ไม่ใช่เรื่องของเรา ที่คัดค้านหรือไม่เห็นชอบ ต้องประกอบด้วยในการที่รับรองรัฐบาลใด ๆ ต้องยึดถือหลักอันแท้จริงด้วย ถ้าเป็นเช่นนี้รัฐบาลที่ยังเป็นรัฐบาลอยู่เท่ากับเราอยู่ดี ๆ ก็รับรองรัฐบาลโน้นรัฐบาลนี้ ต่อไปจะมีการรบกันอีก ชนะอีกก็ไปรับรองรัฐบาลหนึ่งอีก การรับรองรัฐบาลหนึ่ง ๆ เช่นนี้ก็เป็นการสับสนกันอยู่ รัฐบาลมิได้คำนึงถึงอย่างรัฐบาลไหนถือลัทธิคอมมิวนิสต์จึงไม่รับรอง เดอแฟคโตจะเป็นรัฐบาลหรือไม่ แต่ในการพิจารณานั้นเราก็ต้องมีหลักเกณฑ์จะบอกว่ประเทศไหน รัฐบาลไหนเป็นรัฐบาลอันแท้จริงหรือไม่ ประเทศต่าง ๆ ที่ได้เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ 50 ประเทศ รัฐบาลนี้ก็ยังคงพิจารณาอยู่ ไม่ได้ตัดสินใจไปแล้ว”¹⁸

ยิ่งไปกว่านั้นในระหว่างที่กำลังดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อยู่นั้น รัฐบาลกลับยังคงมีความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตอยู่ ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงนโยบายที่ขัดแย้งกันเองของตน ดังที่สื่อมวลชนภายในประเทศได้เคยตั้งข้อสังเกตถึงความไม่ลงรอยกันระหว่างหน่วยงานของรัฐในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ เช่น กระทรวงการต่างประเทศกับกรมโฆษณาการที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสำนักนายกรัฐมนตรีซึ่งต่างยึดถือนโยบายหลักเดียวกันคือการต่อต้านคอมมิวนิสต์ แต่ในขณะที่กระทรวงการต่างประเทศถือว่ารัฐบาลยังคงมีสัมพันธไมตรีกับสหภาพโซเวียตอยู่ ราชการวิทยุของกรมโฆษณาการกลับทำหน้าที่ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และสหภาพโซเวียตอย่าง

¹⁸ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2492 (วิสามัญ) วันที่ 1 ธันวาคม 2492.

เปิดเผยและรุนแรงทั้งทางการเมือง ข่าวดสาร บทความและการบันเทิงซึ่งแทรกการต่อต้านไว้¹⁹ ในเรื่องนี้นายวรการบัญชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เคยแสดงความเห็นไว้ว่า "...ในทางการเมืองนั้น ประเทศไทยกับรัสเซียยังมีสัมพันธภาพอันดีต่อกันอยู่...ลัทธิคอมมิวนิสต์นั้น โดยหลักธรรมดา ประเทศไทยจะรับเอามานิยมและปฏิบัติตามไม่ได้ เพราะขัดต่อความนิยมของ ประชาชนคนไทยที่ยังจงรักภักดีมีนัยอยู่ต่อพระมหากษัตริย์และศาสนา แต่ในทำนองเดียวกันในบาง ประเทศ เขามีความต้องการและนิยมในลัทธิการปกครองระบอบนี้...การแอนตี้ลัทธินี้เป็นสิ่งที่ ควรแต่ไม่ควรให้มีการกระทบกระเทือนถึงประเทศที่นิยมลัทธิด้วย"²⁰ คำตอบของรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศแสดงให้เห็นถึงความไม่ชัดเจนในการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ ได้เป็นอย่างดี เช่นกันกับที่ Virginia Thompson และ Richard Adloff ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่านอกจาก รัฐบาลจะมุ่งปราบปรามชาวจีนที่นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์และก๊กมินตั๋งเท่า ๆ กันแล้ว จอมพล ป. ยังไม่ได้ให้เหตุผลที่พอเพียงนักในการคงความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตไว้ นอกจากนี้รัฐบาลยัง กล่าวอีกบ่อยครั้งว่าไม่มีความตั้งใจที่จะตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียตด้วย²¹

นโยบายหรือท่าทีต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้จึงล้วนแล้วแต่ชี้ให้เห็นถึงการประเมินภัยคุกคามจาก คอมมิวนิสต์ไว้อย่างไม่น่ากลัวเท่าใดนัก จนบางครั้งรัฐบาลยังแสดงที่ท่าเพิกเฉยต่อประเด็นเรื่อง ลัทธิหรืออุดมการณ์หรือยังคงมีท่าทีที่ประนีประนอมกับรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วยซ้ำ ท่าทีของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่อจีนรวมถึงภาพการประเมินภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ นี้จึงทำให้ไม่อาจกล่าวได้อย่างชัดเจนได้อีกต่อไปว่ารัฐบาลหวาดกลัวภัยคุกคามจากสาธารณรัฐ ประชาชนจีนหรือมีนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างแท้จริง การอธิบาย นโยบายต่างประเทศของไทยว่าเป็นปฏิปักษ์กับจีนและเป็นพันธมิตรกับโลกเสรีอย่างแนบแน่น อย่างที่เคยเป็นมา จึงเป็นการอธิบายแบบรวบรัดและผิวเผินเพราะท่าทีของรัฐบาลต่อสาธารณรัฐ ประชาชนจีนและคอมมิวนิสต์มีการปรับเปลี่ยนอยู่เป็นระยะ

2.3 ปัจจัยที่ส่งอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่อสาธารณรัฐ ประชาชนจีน

แม้ไม่อาจชี้ชัดได้ว่าการดำเนินนโยบายของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีปัจจัยเรื่อง ความหวาดกลัวภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์เป็นตัวกำหนดหรือไม่ ทั้งนี้เนื่องจากความไม่ชัดเจนของ ประเด็นดังกล่าวและรัฐบาลยังหลีกเลี่ยงการแสดงท่าทีเป็นศัตรูกับจีนในบางครั้ง แต่กระนั้นก็ดี

¹⁹ เดลิเมต์ (19 พฤษภาคม 2494).

²⁰ สยามนิกร (19 พฤษภาคม 2494).

²¹ Virginia Thompson and Richard Adloff, *The Left Wing in Southeast Asia*, p.68.

ไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่าประเทศไทยดำเนินนโยบายหลายประการที่ดูเหมือนเป็นปฏิกิริยากับสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วยเช่นกัน ในขณะที่ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่านโยบายต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ถูกตีความว่าเกิดจากความหวาดกลัวภัยคุกคามจากรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ทั้งสิ้น แต่การได้พิจารณาโยบายของรัฐบาลต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างถ่องแท้จะพบว่ายังมีปัจจัยอื่นที่คอยขับเคลื่อนให้นโยบายเหล่านั้นดำเนินไปซึ่งในที่สุดแล้วปัจจัยเหล่านี้จะช่วยยืนยันได้ว่านโยบายของไทยนั้นมีการปรับเปลี่ยนอยู่เป็นระยะจนไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลของการหวาดกลัวภัยคุกคามจากจีนแต่เพียงอย่างเดียวได้ ในที่นี้ผู้วิจัยจะศึกษาจากนโยบายที่สำคัญสองประการ ได้แก่ การรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน และการปราบปรามชาวจีนโพ้นทะเลภายในประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองนโยบายมักถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างของความหวาดกลัวภัยคุกคามจากรัฐบาลจีนอยู่เสมอ

2.3.1 การรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน

การตัดสินใจว่าจะให้การรับรองรัฐบาลใหม่ของจีนหรือไม่หรือยังคงจะให้การรับรองรัฐบาลจีนคณะชาติต่อไปเป็นปัญหาที่ประเทศต่าง ๆ ต้องพิจารณากันเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งนำโดย เหมา เจ๋อตง สามารถยึดอำนาจปกครองจากรัฐบาล เจียง ไค เชค ได้เป็นผลสำเร็จในวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 สำหรับประเทศไทยนั้นมิได้ให้การรับรองรัฐบาลจีนใหม่โดยทันทีและนับตั้งแต่ ค.ศ. 1950 เป็นต้นมา ประเทศไทยก็แสดงท่าทีชัดเจนว่าจะไม่ให้การรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน²² โดยที่ปัจจัยหลักที่ทำให้รัฐบาลไทยไม่ประกาศรับรองรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์นั้นคือความหวาดวิตกว่าการรับรองอาจจะส่งผลให้เกิดความวุ่นวายภายในประเทศได้

ในช่วงแรกหลังการประกาศสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังคงแสดงท่าทีลังเลใจต่อการประกาศรับรองรัฐบาลใหม่ของจีน โดยให้เหตุผลว่าในอนาคตไทยอาจไม่รับรองรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ตลอดไปหรืออาจมีความจำเป็นต้องรับรองเมื่อใดก็ได้²³ ในเดือนธันวาคมปีเดียวกัน รัฐบาลยังคงไม่ยอมเปิดเผยท่าทีเกี่ยวกับการรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนให้ชัดเจนดังที่นายพจน์ สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นได้ตอบกระทู้ถามค่วนของนายเพทาย โชติชูชีพ ว่ากระทรวงการต่างประเทศได้รับ

²² George Modelski, "Thailand and China : From Avoidance to Hostility," in *Policies toward China : View from Six Continents*, ed. A. M. Halpern (New York : McGraw -- Hill, 1965), p.358.

²³ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี บันทึกฉบับที่ น. 28452/2492 จากกระทรวงการต่างประเทศ ถึง กรมเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2492 เรื่องปัญหาการรับรองระบบคอมมิวนิสต์ อ้างถึงใน ธานี สุขเกษม, "ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน : วิเคราะห์แนวโน้มนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อจีน พ.ศ. 2492-2515". หน้า 52.

สารสนเทศจากรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อให้รับรองรัฐบาลจีนใหม่แล้ว แต่เหตุที่ยังมิได้ตอบกลับไปเพราะการตอบนั้นจะมีผลเป็นการรับรองรัฐบาลโดยตรงซึ่งรัฐบาลไทยกำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาว่าจะรับรองหรือไม่ นอกจากนี้รัฐบาลยังถือว่ารัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนยังมิได้ครอบครองทั้งประเทศอย่างสมบูรณ์เพราะยังคงมีการต่อสู้กันอยู่ภายในประเทศ และตราบไคที่รัฐบาลจีนคณะชาติยังมีที่นั่งอยู่ในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ไทยจะคว่นรับรองรัฐบาลอื่นไม่ได้²⁴ จนกระทั่งความล่าช้าและท่าทีที่ไม่ชัดเจนของไทยต่อปัญหาเรื่องการรับรองรัฐบาลใหม่ของจีนถูกเรียกว่าเป็นนโยบาย “รอดูท่าที” (wait – and – see policy) ไปโดยปริยาย²⁵

ในระหว่างที่รัฐบาลไทยยังคงมีนโยบายที่ไม่ชัดเจนต่อประเด็นการรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนอยู่นั้น ในปลายเดือนมกราคม ค.ศ. 1950 กระทรวงการต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ยื่นหนังสือประท้วงต่อประเทศไทยในกรณีที่รัฐบาลจับกุมคุมขังอาชญากรชาวจีน ข้อความในคำประท้วงได้กล่าวอ้างถึงรายงานจากชาวจีนโพ้นทะเลที่ถูกคุมขังอยู่ในคุกที่กรุงเทพฯ ว่าชาวจีนโพ้นทะเลมากกว่า 1,000 คน ถูกขังหรือถูกรัฐบาลเนรเทศเพียงเพราะพวกเขาเหล่านั้นสนับสนุนรัฐบาลจีนภายใต้การนำของ เหมา เจ๋อตง รายงานดังกล่าวยังได้เปิดเผยอีกว่าชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ถูกขังอยู่ในคุกที่กรุงเทพฯ มาเป็นเวลานานเกือบครึ่งปีแล้ว หลายคนถูกขังอยู่ในคุกใต้ดิน ถูกล่ามเท้าด้วยโซ่ตรวนและถูกสวมกุญแจมือ นอกจากนี้ยังถูกทรมานเป็นประจำและมีชาวจีนมากกว่า 10 คน ที่ถูกทรมานถึงเสียชีวิต ในท้ายที่สุดสาธารณรัฐประชาชนจีนยังเรียกร้องให้รัฐบาลไทยเป็นผู้รับผิดชอบการกระทำอันโหดร้ายนี้ และขอให้รัฐบาลไทย

1. หยุดทำการทารุณต่อชาวจีนที่ถูกคุมขังในคุกโดยทันที
2. ปลดปล่อยชาวจีนที่ถูกจับเหล่านี้ทันทีและระงับการเนรเทศชาวจีนออกนอกประเทศด้วย
3. รับรองว่าต่อไปจะไม่ให้เรื่องเช่นเดียวกันนี้อุบัติขึ้นอีก²⁶

ภายหลังการยื่นหนังสือประท้วงของรัฐบาลจีน ท่าทีของไทยต่อประเด็นเรื่องการรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น กล่าวคือ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวสำนักข่าว ยูไนเต็ด เพรส ในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ว่าประเทศไทยไม่มี

²⁴ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2492 (วิสามัญ) วันที่ 1 ธันวาคม 2492.

²⁵ เช่นใน Anuson Chinvano, *Thailand's Policies towards China, 1949-54*, p. 58 และ Daniel Mark Fineman, *A Special Relationship : The United States and Military Government in Thailand, 1947-1958*, p. 99 เป็นต้น.

²⁶ (2) สร.0201.77/24 “คำแปลจากหนังสือพิมพ์เสียนหลอหัวเฉียวยี่เป่า ฉบับประจำวันวันที่ 27 และเย็นวันที่ 27 มกราคม 2493 เรื่อง “กระทรวงการต่างประเทศจีนได้ประท้วงประเทศไทยอย่างรุนแรงในกรณีชาวจีนในประเทศไทยได้รับการคดียุติและถูกทำร้าย” (ปักกิ่ง วันที่ 26 สถานีวิทยุกระจายเสียงของสำนักข่าว “นิวไชน่า”).

เจตนาที่จะรับรองรัฐบาลใหม่ของจีนและยังกล่าวตำหนิสาธารณรัฐประชาชนจีนว่าดำเนินการ โจมตี รัฐบาลไทย ซึ่งการ โจมตีอย่างต่อเนื่องนั้นจะยิ่งทำให้ความสัมพันธ์เสื่อมทรามลงในท่ามกลางสถาน การณ์ที่ตึงเครียดอยู่แล้ว²⁷ ในเดือนมิถุนายนปีเดียวกัน นายกรัฐมนตรีได้ตอบกระทู้ถามของสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรว่า ผลดีของการที่รัฐบาลไทยไม่รับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนคือรัฐบาล ถือว่าเป็นการทำไปตามความเห็นส่วนมากของสมาชิกองค์การสหประชาชาติและรัฐบาลจะสามารถ รักษาความสงบภายในประเทศได้ดีกว่ารับรอง²⁸

ท่าทีที่เปลี่ยนแปลงไปภายหลังการยื่นหนังสือประท้วงของรัฐบาลจีนและเหตุผลที่ รัฐบาลชี้แจงในสภาผู้แทนราษฎรชี้ให้เห็นว่านโยบายรอดูท่าทีของรัฐบาลไทยคือการรอดูท่าทีของ รัฐบาลจีนต่อชาวจีนที่มาอาศัยอยู่ในประเทศนั่นเอง ทั้งนี้เพราะในระยะที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่สองนั้นเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่ชาวจีน โพนทะเล รู้สึกชื่นชมจีนคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ จอร์จ วิลเลียม สกินเนอร์ (George William Skinner) ได้ กล่าวไว้ว่าจากต้นฤดูฝนของ ค.ศ. 1948 ถึงฤดูร้อนของ ค.ศ. 1950 ชื่อเสียงและอำนาจขององค์กรจีน คอมมิวนิสต์ในหมู่ชาวจีนในประเทศไทยมีเพิ่มขึ้นอย่างมาก และในระหว่างที่กองกำลังฝ่าย คอมมิวนิสต์มีชัยชนะต่อกองทัพของจีนคณะชาติจนสามารถครอบครองแผ่นดินใหญ่ไว้ได้ทั้งหมด ความรู้สึกชาตินิยมของชาวจีนในประเทศไทยยังมีมากขึ้นตาม ไปด้วยอย่างรวดเร็วจนเห็นได้ชัด²⁹ ความรู้สึกชาตินิยมนี้เองที่เป็นที่มาของความหวาดวิตกของรัฐบาลไทยว่าอำนาจและเกียรติภูมิที่ทวี เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ของสาธารณรัฐประชาชนจีน จะส่งผลต่อความรู้สึกและการแสดงออกของชาวจีน เหล่านี้ ดังที่เคยเกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อชาวจีนในไทยต้องการที่จะชกแต่เฉพาะ ชาติจีนร่วมกับชาติของห้ามหาอำนาจทั้ง ๆ ที่ไทยยืนยันว่าธงของชาติใดก็ตามที่ชักขึ้นสู่ยอด เสาในประเทศไทยจะต้องมีธงชาติไทยอยู่ด้วยเช่นกัน จนในที่สุดความขัดแย้งนี้ได้บานปลายกลายเป็น การปะทะกันระหว่างชาวจีนกับชาวไทยทั้งตำรวจและพลเรือนที่มีอาวุธบนถนนเขาวราชในวันที่ 21 กันยายน ค.ศ. 1945³⁰

ความหวาดวิตกว่าผลของสงครามในจีนจะส่งอิทธิพลต่อความรู้สึกของคนจีนภายใน ประเทศและอาจนำไปสู่ความวุ่นวายจนรัฐบาลไม่สามารถควบคุมได้จะเห็นได้จากการเตรียมพร้อม รับสถานการณ์ของรัฐบาลโดยเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม ค.ศ. 1949 ทางตำรวจได้รับคำสั่งให้

²⁷ *South China Morning Post*, 6 February 1950 อ้างถึงใน Anuson Chinvanno, *Thailand's Policies towards China, 1949-54*. p. 61.

²⁸ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2493 (วิสามัญ) ครั้งที่ 2 วันที่ 29 มิถุนายน 2493.

²⁹ จอร์จ วิลเลียม สกินเนอร์, *สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์*, หน้า 327.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 282.

เตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์อันอาจเกิดขึ้นได้ระหว่างผู้สนับสนุนจีนก็มึนตึ๊งกับผู้สนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์จีนภายในประเทศ³¹ ในเดือนถัดมาชาวจีนในไทยที่นิยมพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้แสดงปฏิกิริยาตึกก้มมากขึ้นเมื่อฝ่ายคอมมิวนิสต์จีนมีทีท่าว่าจะเป็นฝ่ายมีชัย ผู้สนับสนุนคอมมิวนิสต์จีนเหล่านี้ได้ยื่นคำขาดให้มีการชักธงคอมมิวนิสต์จีนจนเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับคำสั่งให้เข้าทำลายแหล่งสมาคมลับโดยด่วน นอกจากนั้นทางการตำรวจยังได้เรียกบรรดาหัวหน้าสมาคมต่าง ๆ ไปชี้แจงและออกคำสั่งว่า “ขอให้ระมัดระวังอย่าให้เกิดการปะทะหรือต่อสู้กันบนแผ่นดินไทยเป็นอันขาด มิฉะนั้นทางการจะทำการปราบปรามอย่างหั่นแหลกและเด็ดขาดที่สุด”³² นอกจากนี้ในเดือนมีนาคม กระทรวงมหาดไทยยังได้มีคำสั่งให้ข้าหลวงประจำจังหวัดทุกจังหวัดคอยสังเกตความเคลื่อนไหวของชาวจีนในจังหวัดอย่างใกล้ชิด เพราะสงครามในจีนย่อมส่งผลให้ชาวจีนที่มีความเลื่อมใสในอุดมคติของแต่ละฝ่ายอาจตั้งสมาคมหรือรวมกลุ่มกันช่วยเหลือและเผยแพร่อุดมคติของฝ่ายที่ตนนิยม และเมื่อฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์กำลังเป็นฝ่ายได้เปรียบในการสงคราม “...การเคลื่อนไหวของชนชาวจีนในประเทศย่อมมีมากขึ้นในที่ทั่วไป โดยเฉพาะในประเทศมีชนชาติจีนอยู่มาก ความเคลื่อนไหวก็ย่อมจะมีขนาดกว้างขวางมากตามส่วน ซึ่งอาจเป็นการก่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและเป็นการผิดกฎหมายอันจักต้องป้องกันและปราบปรามโดยเคร่งครัดเพื่อรักษาสถานะการณ์ของบ้านเมืองให้เป็นปกติสุข”³³

เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนได้แล้ว ความเป็นห่วงในสถานการณ์ภายในประเทศของรัฐบาลไทยยิ่งทวีเพิ่มขึ้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับออกคำสั่งแจงแก่ประชาชนชาวจีนภายในประเทศทันที เนื้อหาของคำสั่งแจงดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความหวาดวิตกต่อความวุ่นวายอันจะเกิดจากการเตรียมฉลองชัยชนะของชาวจีนที่นิยมฝ่ายคอมมิวนิสต์ กล่าวคือ นายกรัฐมนตรีได้ห้ามมิให้ชาวจีนชักธงชาติของรัฐบาลใหม่โดยอ้างว่าประเทศไทยยังมีได้ประกาศรับรองรัฐบาลปักกิ่งตามกฎหมายระหว่างประเทศ³⁴ นอกจากนี้ พล.ท.มังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยยังได้สั่งการให้เพิ่มการสืบสวนและสอดส่องชาวจีนในด้านต่าง ๆ ในทุกจังหวัดยิ่งขึ้นไปอีก ทั้งนี้เนื่องจากสถานการณ์การเมืองภายในจีนที่เริ่มคลี่คลาย “...ย่อมจะต้องส่งผลสะท้อนต่อชาวจีนที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่ในประเทศไทยด้วย”³⁵

³¹ สุภาพบุรุษ (25 มกราคม 2492).

³² สุภาพบุรุษ (1 กุมภาพันธ์ 2492).

³³ มท. 0201.2.1.15/1 (สำเนา) ลับที่ 101/2492 พระบรมราชกฤษฎีกา ปลัดกระทรวงมหาดไทย ถึงข้าหลวงประจำจังหวัดทุกจังหวัด วันที่ 11 มีนาคม 2492.

³⁴ มท. 0201.2.1/169 คำชี้แจงแก่ชาวจีนในประเทศไทย กรมโฆษณาการ วันที่ 2 ตุลาคม 2492.

³⁵ มท.0201.2.1.15/1 (สำเนา) ลับ - ฉะเพาะ - ค่วน หมูที่ 484/2492 พล.ท.มังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย แจ้งความมายังข้าหลวงประจำจังหวัดทุกจังหวัด วันที่ 21 พฤศจิกายน 2492.

ความหวาดวิตกต่อความเป็นไปได้ที่จะเกิดความวุ่นวายภายในประเทศย่อมทำให้รัฐบาลต้องใคร่ครวญถึงทางได้ทางเสียของการรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างรอบคอบ ดังที่กระทรวงการต่างประเทศได้ส่งบันทึกความเข้าใจถึงนายกรัฐมนตรีว่า รัฐบาลควรยึดนโยบายรอดูท่าทีไปก่อนว่าท่าทีของรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ต่อประเทศไทยเป็นอย่างไร ก่อนที่จะตัดสินใจประกาศรับรอง³⁶ ความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานของพระยาภิบาลราชไมตรี เอกอัครราชทูต ณ กรุงนานกิง ที่มีมายังรัฐบาลภายหลังจากการประกาศสถาปนารัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ไม่นานว่าไม่สนับสนุนให้ไทยรับรองรัฐบาลใหม่ของจีนโดยหยาบคายเอาตัวอย่างการก่อกวนความสงบสุขของชาวจีนภายหลังกองทัพ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ลงนามในสนธิสัญญาไมตรีกับสาธารณรัฐจีนในวันที่ 23 มกราคม ค.ศ. 1946 เป็นเหตุผลสำคัญ³⁷

การยื่นหนังสือประท้วงของรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ในปลายเดือนมกราคม ค.ศ. 1950 จึงทำให้รัฐบาลมองเห็นท่าทีของจีนที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทยชัดเจนขึ้น กล่าวคือรัฐบาลจีนได้ถือเอาการปกป้องคุ้มครองชาวจีนที่อาศัยอยู่นอกประเทศเป็นนโยบายหลักหนึ่งในนโยบายต่างประเทศของจีนตามที่พรรคคอมมิวนิสต์ได้เคยประกาศไว้ในวันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 1949 ว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนจะปกป้องสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของชาวจีนที่อาศัยอยู่ต่างประเทศอย่างถึงที่สุด³⁸ การประท้วงและโจมตีการกระทำของรัฐบาลไทยทำให้เห็นถึงความพยายามที่จะเอาชนะใจชาวจีนโพ้นทะเลและดึงเอาความจงรักภักดีเหล่านี้ไปยังประเทศจีนซึ่งในอีกทางหนึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่สงบภายในประเทศไทยได้ ภายหลังกการยื่นหนังสือประท้วงของจีนการดำเนินนโยบายไม่ให้การรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงย่อมจะเป็นผลดีต่อการควบคุมคนจีนภายในประเทศไม่ให้ก่อความวุ่นวายขึ้น แม้กระทั่งใน ค.ศ. 1954 กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศยังคงแสดงความคิดเห็นต่อนายกรัฐมนตรีว่า ถ้าสาธารณรัฐประชาชนจีนได้รับการรับรองแล้วชาวจีนในประเทศไทยก็คงก่อความลำบากให้แก่รัฐบาลไทยเป็น

³⁶ Memorandum by Luang Phattharawathi, October 17, 1949, Diplomatic Relations (Southeast Asia) Series, 2.1.1/1 TFML อ้างถึงใน Daniel Mark Fineman, *A Special Relationship : The United States and Military Government in Thailand 1947-1958*, p. 99.

³⁷ พระยาภิบาลราชไมตรี (ต่อม บุนนาค), “รายงานเกี่ยวกับขบวนการบางประการในกรุงนานกิง,” ใน *อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพคุณหญิงอภิบาลราชไมตรี (เร็น บุนนาค)* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมพงษ์, 2518), หน้า 34.

³⁸ G.V. Ambekar and V.D. Divekar, *Documents on China's Relations with South and South – East Asia (1941-1962)* (Bombay : Allied Publishers Private, 1964), p. 3.

อันมาก” ในอีกด้านหนึ่งการที่รัฐบาลไทยได้ให้การรับรองรัฐบาลจีนคณะชาติที่ได้หวนคืนมามีชีวิต เพราะประเทศส่วนมากให้การรับรองในฐานะเป็นรัฐบาลจีนที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น หากยังเป็นเพราะรัฐบาลจีนคณะชาตินั้นค่อนข้างจะอ่อนแอกว่ารัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งย่อมเป็นการยากที่จะมีอิทธิพลเหนือคนในประเทศหรือแทรกแซงในกิจการภายในประเทศไทยได้³⁹

ดังนั้นการตัดสินใจของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่จะไม่ให้การรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงมิได้มีที่มาจากความหวาดกลัวภัยคุกคามจากจีนหรือด้วยเหตุผลด้านลัทธิหรืออุดมการณ์แต่อย่างใด เมื่อรัฐบาลได้แสดงออกอย่างชัดเจนถึงความวิตกกังวลต่อท่าทีของชาวจีนโพ้นทะเลภายในประเทศที่แสดงออกต่อสถานการณ์ภายในประเทศแม่ของตนมาโดยตลอด การรับรองรัฐบาลจีนจึงอาจเป็นการกระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมของคนจีนภายในประเทศและอาจนำไปสู่ความวุ่นวายจนรัฐบาลไม่สามารถควบคุมได้เหมือนเช่นในอดีต ยิ่งไปกว่านั้น การยื่นหนังสือประท้วงในเดือนมกราคม ค.ศ. 1950 ยังทำให้รัฐบาลได้ตระหนักถึงความพยายามของสาธารณรัฐประชาชนจีนในการเอาชนะใจชาวจีนโพ้นทะเลในไทยซึ่งเท่ากับเป็นการตอกย้ำให้รัฐบาลมีอาจรับรองรัฐบาลใหม่ของจีนได้เลย

2.3.2 การปราบปรามชาวจีนโพ้นทะเลภายในประเทศ

การปราบปรามชาวจีนโพ้นทะเลภายในประเทศอย่างเข้มงวดและรุนแรงของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถือเป็นอีกมาตรการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ขึ้นให้เห็นถึงความหวาดกลัวภัยคุกคามจากสาธารณรัฐประชาชนจีนอยู่บ่อยครั้ง กล่าวคือ ความหวาดกลัวว่าจะมีการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์จากจีนมาสู่ชาวจีนภายในประเทศไทย ทำให้รัฐบาลต้องเพิ่มความเข้มงวดกวาดล้างต่อพฤติกรรมของชาวจีนเหล่านี้มากขึ้น⁴⁰ ในขณะที่คำอธิบายดังกล่าวเป็นที่แพร่หลายโดยทั่วไป การสำรวจมาตรการและท่าทีต่าง ๆ ของรัฐบาล จอมพล ป. ที่มีต่อชาวจีนอย่างถ้วนถี่กลับทำให้พบว่า การปราบปรามชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านั้นมิได้เน้นที่ผู้นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์เท่านั้น หากแต่เป็นการดำเนินมาตรการที่เข้มงวดกวาดล้างต่อคนจีนโดยรวมอันเนื่องมาจากทัศนคติของรัฐบาลที่มีต่อคนจีนมากกว่า

³⁹ (3) สร. 0201.7/76 คำนวนมาก ลับ – ละเพาะ ที่ สร. 10599/2499 พลตรีกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กราบเรียนนายกรัฐมนตรี วันที่ 10 เมษายน 2497.

⁴⁰ Anuson Chinvanno, *Thailand's Policies towards China, 1949-1954*, p.93.

⁴¹ เช่นใน ธาณี สุขเกษม, “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน : วิเคราะห์แนวโน้มนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อจีน พ.ศ. 2492-2515”, หน้า 66.

ชาวจีนโพ้นทะเลภายในประเทศถือเป็นกลุ่มคนที่ต่อต้านการผสมกลมกลืนมากที่สุด ชาวจีนซึ่งมีอยู่ประมาณ 3 ล้านคนในขณะนั้นเป็นผู้กุมอำนาจทางเศรษฐกิจภายในประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการค้าและอุตสาหกรรม และยังคงใช้ภาษาและวัฒนธรรมรวมทั้งธรรมเนียมปฏิบัติเดิมของประเทศตนอยู่ นอกจากนี้จะไม่ยอมรับความรู้สึกเป็นคนไทยเพราะมีความภาคภูมิใจและผูกพันกับประเทศแม่ของตนแล้ว คนจีนเหล่านี้ยังยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง แบ่งพรรคแบ่งพวก และมีการต่อสู้กันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ⁴² ดังนั้นจากบุคลิกลักษณะของชาวจีนดังกล่าวนี้จึงทำให้รัฐบาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีในครั้งแรก ดำเนินนโยบายเข้มงวดต่อชาวจีนภายในประเทศโดยเน้นเรื่องนโยบายกีดกันชาติ การเน้นลัทธิชาตินิยมของคนไทย และนโยบายไทยนิยมทางเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่

เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งใน ค.ศ. 1948 รัฐบาลก็ยังคงเข้มงวดกวดขันกับการปราบปรามและควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวจีนอย่างเคร่งครัด เช่นเดิม ทั้งการปราบปรามองค์การหรือสมาคมของชาวจีนที่กระทำการเรียไ้เงินในรูปแบบของการเก็บภาษีเถื่อนแข่งกับรัฐบาลเพื่อไปบำรุงกิจการของชาวจีน⁴³ ในด้านการศึกษา รัฐบาลได้ดำเนินการปราบปรามโรงเรียนที่กระทำผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการไม่ยอมจดทะเบียนกับกระทรวงศึกษาธิการ การมีพฤติกรรมเป็นโรงเรียนเถื่อนที่สอนแต่ภาษาจีน โดยได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลจีน และยังอบรมเรื่องลัทธิการเมืองและความภาคภูมิใจในประเทศอีกด้วย มาตรการปราบปรามของรัฐบาลเป็นผลให้มีโรงเรียนจีนถูกสั่งปิดเพราะฝ่าฝืนกฎหมายถึง 342 โรง จากที่เคยมีอยู่ 490 โรง⁴⁴ นอกจากนี้รัฐบาลยังประกาศกำหนดโควตาจำนวนโรงเรียนราษฎร์สอนภาษาจีนที่จะพึงมีได้ในแต่ละจังหวัดอีกด้วย⁴⁵

การรณรงค์ปราบปรามดังกล่าวถือเป็นมาตรการที่มีผลกระทบต่อชาวจีนโดยรวม อันเป็นผลมาจากความไม่พอใจพฤติกรรมของชาวจีนมากกว่าการแยกปราบเฉพาะผู้ที่ฝักใฝ่ในลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังที่นายเฮ็ดวิน เอฟ สแตนตัน เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยได้ตั้งข้อสังเกตในระหว่างการปรึกษาหารือถึงเรื่องภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์กับจอมพล ป. พิบูลสงครามไว้ว่า แม้ว่าจะมีการรบบแบบกองโจรในประเทศต่าง ๆ ที่อยู่รอบประเทศไทยและมีการดำเนินกิจกรรม

⁴² David A. Wilson, *China, Thailand and the Spirit of Banding* (Santa Monica, California : The Rand Corporation, 1962), p. 49.

⁴³ ภูวดล ทรงประเสริฐ, “นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ. 2470-2500)”, หน้า 162-163.

⁴⁴ “Education in Siam,” *South China Morning Post*, Wednesday, June 23, 1948, p. 1. อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 166.

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 167,

ของคอมมิวนิสต์ภายในประเทศเอง แต่นายกรัฐมนตรีก็ได้ให้ความสนใจกับเรื่องนี้เท่าใดนัก “...ฯพณฯ กำลังคิดถึงภัยคุกคามต่อเศรษฐกิจของประเทศและต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน อันมาจากชนกลุ่มน้อยชาวจีนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากมากกว่า ฯพณฯ คิดว่าจะเป็นการดีที่สุดที่จะห้ามมิให้ชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศอีกต่อไป”⁴⁶ อีกตัวอย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงการรณรงค์ปราบปรามชาวจีนโดยรวมมากกว่าการเลือกต่อต้านเฉพาะผู้ที่นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ ได้แก่ การที่รัฐบาลได้สั่งตรวจสอบและปิดโรงเรียนจีนที่ละเมิดพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชนโดยมิได้ คำนึงว่าโรงเรียนใดถูกควบคุมโดยชาวจีนที่นิยมในลัทธิการเมืองใดหรือไม่แต่อย่างใด ดังเช่น ใน ค.ศ. 1949 โรงเรียน ชิง-หัว ที่จังหวัดเชียงใหม่ ถูกสั่งปิดและชาวเมืองซึ่งเป็นบุคคลสำคัญ ๆ ที่นิยมจีนคณะชาติถูกจับ 60 คน โดยข้อกล่าวหาว่าบุคคลเหล่านี้วิ่งเต้นหาเงินทุนอย่างผิดกฎหมาย ในขณะที่โรงเรียน ชัน-เชิง ซึ่งเป็นของชาวจีนที่นิยมคอมมิวนิสต์มิได้ถูกตรวจสอบหรือสั่งปิดแต่ประการใด⁴⁷ นอกจากนี้รัฐบาลยังไม่ยอมให้ชาวจีนทั้งที่นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์และจีนคณะชาติ ดำเนินการเคลื่อนไหวทางการเมืองใด ๆ อีกด้วย ดังที่ทางการตำรวจได้เคยประกาศในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1952 ว่า “กรมตำรวจจะไม่ยินยอมให้ชาวจีนดำเนินกิจการทางการเมืองใด ๆ ในประเทศไทย อีกต่อไป ไม่ว่าจะเป็พวกก๊กมินตั๋งหรือพวกคอมมิวนิสต์”⁴⁸

ยิ่งไปกว่านั้นเพื่อที่จะควบคุมกิจกรรมของคนจีนภายในประเทศโดยรวม รัฐบาลยังได้นำมาตรการที่เกี่ยวกับการตรวจคนเข้าเมืองและการควบคุมคนต่างด้าวมาใช้ด้วย ถึงแม้ว่ามาตรการเหล่านี้จะถูกนำมาใช้กับคนต่างด้าวทุกชาติก็ตามแต่ก็เป็นความตั้งใจของรัฐบาลที่จะให้มีผลกระทบต่อชาวจีนมากกว่าชาติอื่น ๆ⁴⁹ ตัวอย่างเช่น นอกจากจะต้องลดจำนวนโควตาคนจีนเข้าประเทศจาก 10,000 คน ต่อปี ใน ค.ศ. 1947 เป็น 200 คนต่อปีในเดือนมกราคม ค.ศ. 1949 แล้ว⁵⁰ รัฐบาลยังเพิ่มค่าธรรมเนียมคนต่างด้าวจากเงินที่เคยกำหนดไว้ปีละ 4 บาท ใน ค.ศ. 1939 เป็น 8 บาท ใน ค.ศ. 1946 20 บาท ใน ค.ศ. 1949 จนกระทั่งมีการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมอย่างเป็นทางการในอัตราปีละ 400 บาท ใน ค.ศ. 1952 ซึ่งเพิ่มขึ้นเป็น 20 เท่าของอัตราเก่า⁵¹

⁴⁶ Edwin F. Stanton, *Brief Authority : Excursions of a Common Man in an Uncommon World*, p. 221.

⁴⁷ จอร์จ วิลเลียม สกินเนอร์, *สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์*, หน้า 329.

⁴⁸ G. William Skinner, *Leadership and Power in the Chinese Community of Thailand* (Ithaca, New York : Cornell University Press, 1958), pp. 285-287 อ้างถึงใน ฤวดล ทรงประเสริฐ, “นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ. 2475-2500),” หน้า 191.

⁴⁹ Virginia Thompson and Richard Adloff, *Minority Problems in Southeast Asia*, p. 46.

⁵⁰ Ibid., p. 45.

⁵¹ จอร์จ วิลเลียม สกินเนอร์, *สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์*, หน้า 334-335.

แม้จะวิตกกังวลต่อปัญหาชาวจีนในประเทศโดยรวมมากกว่าชาวจีนที่นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่รัฐบาลก็ได้หันมาแสดงท่าทีเอาใจจริงเอาใจต่อการปราบปรามผู้ที่นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะชาวจีนทั้งหลายควบคู่ไปด้วย นับตั้งแต่ต้น ค.ศ. 1950 ท่าทีที่กระตือรือร้นเหล่านี้ถูกตีความว่าเกิดจากความต้องการที่จะตอบโต้การประท้วงของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนในปลายเดือนมกราคม ค.ศ. 1950 ต่อการปฏิบัติการในทำนองกดขี่ข่มเหงชาวจีนในประเทศไทย⁵² ตลอดช่วง ค.ศ. 1950-1951 รัฐบาลได้พยายามหาทางขจัดอิทธิพลคอมมิวนิสต์ในโรงเรียนจีน⁵³ เช่น ในวันที่ 21 พฤษภาคม ค.ศ. 1950 ดำรวจได้บุกเข้าตรวจค้นโรงเรียนจีน 3 แห่งในกรุงเทพฯ และจับกุมครูชาวจีน 18 คน ในข้อหาเกี่ยวข้องกักรับกิจกรรมของคอมมิวนิสต์⁵⁴ นอกจากนี้ รัฐบาลยังเพิ่งเล็งเป็นพิเศษที่จะลดจำนวนผู้ทำหน้าที่ติดต่อระหว่างชาวจีนในประเทศไทยกับจีนแผ่นดินใหญ่ รวมทั้งออกกฎข้อบังคับที่เข้มงวดต่อนักเรียนนักศึกษาชาวจีนที่จะเดินทางไปยังเมืองจีนอีกด้วย⁵⁵

อย่างไรก็ดีแม้ว่าท่าทีของรัฐบาลไทยต่อการปราบปรามชาวจีนโพ้นทะเลภายในประเทศจะดำเนินไปอย่างคึกคักซึ่งรวมถึงการปราบปรามผู้ที่นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วย แต่ก็มิได้สร้างความเชื่อมั่นให้กับชาติตะวันตกว่าเป็นการปราบปรามกิจกรรมของคอมมิวนิสต์มากนัก กล่าวคือ ถึงแม้ว่าในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1950 รัฐบาลได้จับกุมนายฉั่ว จี ช่ง และนายโง้ว เกียง ตง บรรณาธิการและผู้พิมพ์โฆษณาหนังสือพิมพ์จินฉวนหมินเป่า ซึ่งให้การสนับสนุนคอมมิวนิสต์จีนตลอดมา พร้อมกับได้สั่งปิดหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ไม่ให้พิมพ์จำหน่ายอีกต่อไป⁵⁶ และในวันที่ 21 พฤศจิกายน ปีเดียวกัน จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรียังได้เป็นประธานในการประชุมวางแผนการต่อต้านภัยจากคอมมิวนิสต์และสอดส่องความเคลื่อนไหวของชาวจีนเพื่อเป็นการ

⁵² เช่น ธานี สุขเกษม, “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน : วิเคราะห์แนวโน้มนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อจีน พ.ศ. 2492-2515”, หน้า 68, จอร์จ วิลเลียม สกินเนอร์, สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์, หน้า 331, Anuson Chinvanho, Thailand's Policies towards China, 1949-1954, p. 64 และ Virginia Thompson and Richard Adloff, The Left Wing in Southeast Asia, p. 160 เป็นต้น.

⁵³ จอร์จ วิลเลียม สกินเนอร์, สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์, หน้า 332.

⁵⁴ USNA, DS 692.93/5-2950 Turner to S.D. No.393, 29 May 1950 อ้างถึงใน Anuson Chinvanho, Thailand's Policies towards China, 1949-1954, p. 64.

⁵⁵ จอร์จ วิลเลียม สกินเนอร์, สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์, หน้า 332.

⁵⁶ หนังสือลับ - ค่วน ที่ จ. 2389/2494 เรื่องโทรเลขจากปักกิ่ง, จากเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึงกรรมการและเลขานุการ ก.ร.ก., ลงวันที่ 9 มีนาคม 2494 อ้างถึงใน ภูวดล ทรงประเสริฐ, “นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 189.

ป้องกันภัยจากคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้โดยให้เหตุผลว่าประเทศไทยมีชาวจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก⁵⁷ นอกจากนี้ยังมีรายงานว่าช่วงระยะเวลานับตั้งแต่ ค.ศ. 1948-1951 ครุจีนจำนวนเกือบ 50 คน ถูกเนรเทศในข้อหาสอนลัทธิคอมมิวนิสต์ในโรงเรียนและอธิบดีกรมตำรวจได้ยืนยันอีกว่าจะดำเนินนโยบายเนรเทศครุจีนที่สอนลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างเคร่งครัด⁵⁸ แต่ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1952 สถานทูตอเมริกันประจำกรุงเทพฯ ยังคงรายงานไปยังประเทศของตนว่ารัฐบาลไทยยังคงแสดงความลังเลใจในการรณรงค์ปราบปรามคอมมิวนิสต์ให้ได้ผล⁵⁹

นอกเหนือไปจากนั้นในวันที่ 10 พฤศจิกายน ค.ศ. 1952 กำลังตำรวจภายใต้การบัญชาการของ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ได้เข้าตรวจค้นและจับกุมมวลชนซึ่งเป็นการเริ่มงานการกวาดล้างพวกฝ่ายซ้ายต่อมาเป็นเวลา 3 เดือน โดยทางการตำรวจได้อ้างว่าค้นพบแผนการของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่จะล้มล้างรัฐบาล ซึ่งไม่เพียงแต่จะเกี่ยวพันกับนักการเมืองคนสำคัญ ๆ ที่เป็นศัตรูกับรัฐบาลเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวพันกับรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์และชาวจีนในประเทศเป็นจำนวนนับพันคน ในระหว่างวันที่ 10 พฤศจิกายน ค.ศ. 1952 ถึงวันที่ 24 มกราคม ค.ศ. 1953 จึงมีชาวจีนถูกจับกุมเป็นจำนวนมากกว่า 250 คน บริษัทห้างร้านของชาวจีนมากกว่า 150 แห่งถูกตรวจค้น ซึ่งเป็นจำนวนใกล้เคียงกับสมาคมชาวจีนและโรงเรียนจีนในกรุงเทพฯ ที่ถูกตรวจค้นเช่นกัน⁶⁰ ภายหลังจากการเริ่มต้นตรวจค้นและจับกุมได้เพียงไม่กี่วัน พล.ต.อ. เผ่า ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรอย่างเร่งรีบในวันที่ 12 พฤศจิกายนปีเดียวกัน และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ภายในวันเดียวกันนั่นเอง โดย พล.ต.อ. เผ่า ได้อ้างเหตุผลของการเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้อย่างเร่งด่วนว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ค้นพบแผนการของคอมมิวนิสต์ที่จะล้มล้างรัฐบาลและสถาปนากองการปกครองระบบคอมมิวนิสต์ขึ้นแทนที่⁶¹ แม้จะมีชาวจีนที่นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ถูกกวาดล้างจับกุมเป็นจำนวนมากทั้งก่อนและหลังพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ก็ตาม แต่เจ้าหน้าที่จากสถานทูตสหรัฐอเมริกาประจำ

⁵⁷ ไทยใหม่ (23 พฤศจิกายน 2493).

⁵⁸ Bangkok Post, Dec. 15, 1951 อ้างถึงใน Virginia Thompson and Richard Adloff, Minority Problems in Southeast Asia (New York : Russell & Russell, 1954), p.48.

⁵⁹ USNA, DS 792.001/2-1252 Memorandum of Conversation with Luang Suchit Phanaphaya by Robert Anderson, 30 January 1952 อ้างถึงใน Anuson Chinvano, Thailand's Policies towards China, 1949-1954 (Oxford : St. Antony's College, 1992), p.88.

⁶⁰ จอร์จ วิลเลียม สกินเนอร์, สังคมนิยมในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์, แปลโดย พรณี ฉัตรพลรักษ์ และคนอื่น ๆ (กรุงเทพฯ : มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529), หน้า 338.

⁶¹ Frank C. Darling, Thailand and the United States, p. 122.

ประเทศไทยยังคงตั้งข้อสังเกตว่าชาวจีนคอมมิวนิสต์ที่สำคัญ ๆ ในไทยส่วนใหญ่ยังมิได้ถูกจับกุมอยู่⁶² นอกจากนี้หลังจากที่มีประชาชนแสดงความเห็นคัดค้านการจับกุมผู้ต้องสงสัยว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ใน ค.ศ. 1954 จอมพล ป. พิบูลสงคราม และ พล.ต.อ.เผ่า จิ่งยอมตกลงให้ชาวจีนที่ได้ชื่อว่าเป็นคอมมิวนิสต์ประมาณ 5,000 คน ยังคงได้อยู่อาศัยภายในประเทศเป็นส่วนใหญ่ ประชาชนยังได้รับคำบอกกล่าวอีกว่า คำรวจจะปฏิบัติการเฉพาะต่อผู้ที่ร่วมในกิจกรรมที่เป็นการคุกคามต่อความสงบเรียบร้อยของประเทศเท่านั้น⁶³ ทั้งนี้ นโยบายและมาตรการหลายประการจึงยังคงมุ่งเน้นที่การควบคุมและปราบปรามชาวจีนโดยรวมมากกว่าจะจำเพาะเจาะจงที่ชาวจีนที่นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์อยู่ต่อไป ดังที่คำให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เองก็เผยถึงมาตรการปราบปรามที่มีผลกระทบต่อชาวจีนทั้งคอมมิวนิสต์และก๊กมินตั๋ง อยู่บ่อยครั้ง เช่น “...ถ้าจะให้เหมือนนั้น กล่าวนั่นคือ ให้จีนแดงก๊กมินตั๋งหรือจีนชาวก๊กมินตั๋งมาเป็นใหญ่ในเมืองไทยแล้ว นั่นก็หมายความว่าให้เข้าเมืองได้ปีละหมื่น ต่อไปก็จะกลายเป็นแสนเป็นล้าน ต่อไปข้างหน้าคนไทยจะไปอยู่ที่ไหน ในที่สุดรูปร่างหน้าตาของคนไทยจะเป็นอย่างไร... นายกรัฐมนตรีแถลงต่อไปว่าที่ท่านกล่าวเช่นนั้นหาใช่ว่าตัวท่านเองมีความเกลียดชังคนจีนก็หาไม่ แต่เท่าที่ท่านแสดงความรู้สึกในจิตใจออกมาก็เพราะอยู่ในฐานะที่ตัวท่านเองเป็นคนไทย มีเลือดเนื้อเชื้อไขเป็นไทย ต้องการที่จะรักษาผืนแผ่นดินของไทยนี้ไว้ให้แก่ลูกหลานของคนไทยสืบต่อไปในวันหน้า...”⁶⁴

การปราบปรามชาวจีนโพ้นทะเลภายในประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงมิได้มีที่มาจากเหตุผลเรื่องลัทธิหรืออุดมการณ์อื่นเช่นเดียวกัน เนื่องจากรัฐบาลไม่พอใจชาวจีนภายในประเทศที่มีกจะต่อต้านการผสมกลมกลืนอยู่ก่อนแล้ว การรณรงค์ปราบปรามของรัฐบาลจึงเป็นการต่อต้านคนจีนโดยรวมโดยที่มีได้เน้นเฉพาะผู้ที่นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ แม้ว่ารัฐบาลจะหันมาแสดงท่าทีเอาจริงเอาจังกับการปราบปรามชาวจีนที่นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วยตั้งแต่ ค.ศ. 1950 แต่ก็ได้สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ชาติตะวันตกเท่าใดนักว่ารัฐบาลมีความจริงจังในการปราบปรามผู้ฝักใฝ่ในอุดมการณ์คอมมิวนิสต์อย่างแท้จริง

⁶² Spinks, “Anti-Communist Police Action of November – December 1952,” January 17, 1953, 792.00/1-1753, RG 59, USNA อ้างถึงใน Daniel Mark Fineman, A Special Relationship : The United States and Military Government in Thailand 1947-1958, p. 165.

⁶³ Bangkok Tribune, 25 เม.ย., 29 เม.ย. 1953 และ Bangkok Post 21 มิ.ย. 1954 อ้างถึงใน จอร์จ วิลเลียม สกินเนอร์, สังคมนิยมในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์, หน้า 340-341.

⁶⁴ สร. 1-8 นายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ 9 ก.พ. 2500.

2.4 การดำเนินนโยบายสอดคล้องกับมหาอำนาจตะวันตก

เมื่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ปรับเปลี่ยนอยู่เป็นระยะจนไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลของการหวาดกลัวภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสาธารณรัฐประชาชนจีน และมีอาจชี้ชัดได้ว่ารัฐบาลหวาดกลัวภัยคุกคามจากสาธารณรัฐประชาชนจีนจากหลักฐานต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว การดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาจึงย่อมมีปัจจัยอื่นที่ผลักดันอยู่เบื้องหลัง ไม่ว่าจะเป็นการประกาศรับรองรัฐบาลลาว เขมร และเวียดนามที่ฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุน การส่งทหารไปร่วมรบกับกองกำลังของสหประชาชาติในสงครามเกาหลี การลงนามในข้อตกลงกับสหรัฐอเมริกาถึง 3 ฉบับ และการดำเนินนโยบายต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเปิดเผยภายหลังสงครามเกาหลี ในขณะที่มักมีผู้อธิบายว่าการเป็นพันธมิตรกับประเทศตะวันตกและต่อต้านจีนนี้เกิดจากความต้องการหาหลักประกันความมั่นคงเนื่องจากความหวาดกลัวและต้องการตอบโต้ภัยคุกคามจากจีน⁶⁵ แต่การพิจารณาสถานภาพทางการเมืองของรัฐบาลไทยและตัวจอมพล ป. เอง จะทำให้พบว่าสถานภาพที่อ่อนแออันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ต้องดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับนโยบายของประเทศมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา

แม้ว่าไทยจะไม่ต้องตกเป็นประเทศผู้แพ้สงครามในภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่สถานะของประเทศนั้นแทบจะมิได้ต่างไปจากประเทศผู้แพ้เท่าใดนัก ทั้งนี้เพราะประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร เช่น อังกฤษ และฝรั่งเศส ต่างก็ถือว่าไทยเป็นเสมือนประเทศศัตรูที่ควรได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับประเทศผู้แพ้อื่น ๆ การที่ไทยยอมให้กองทัพญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไปยังพม่าและมลายูและการประกาศสงครามกับอังกฤษในเดือนมกราคม ค.ศ. 1942 ทำให้รัฐบาลอังกฤษเตรียมการยื่นข้อเรียกร้อง 21 ประการต่อประเทศไทยในการประชุมที่จัดขึ้น ณ กองบัญชาการพันธมิตรแห่งเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ที่ประเทศลังกา ในวันที่ 4 กันยายน ค.ศ. 1945 ข้อเรียกร้องดังกล่าวมีใจความโดยสรุปว่าให้ฝ่ายพันธมิตรเข้าควบคุมกำลังกองทัพไทย การเงิน การผลิต และการส่งออกซึ่งสินค้าข้าว ดีบุก ยาง และไม้สัก ควบคุมการค้าทางทะเล การขนส่ง การโทรคมนาคม (เช่น วิทยุกระจาย

⁶⁵ เช่น ธาณี สุขเกษม, “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน : วิเคราะห์แนวนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อจีน พ.ศ. 2492-2515”, หน้า 54, วิวัฒน์ มุ่งการดี, “ไทยและสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1945-1950),” ใน รวบรวมบทความเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2376-2493 (ค.ศ. 1833-1950), หน้า 321 และ Daniel D. Lovelace, *China and “People’s War” in Thailand, 1964-1969* (n.p. : University of California, 1971), p. 29 เป็นต้น.

เสียง) ตลอดจนเครื่องสาธารณูปโภคต่าง ๆ ในระยะเวลาที่ไม่จำกัด“ แม้ในที่สุดอังกฤษจะยินยอมผ่อนปรนข้อเรียกร้องต่อไทยเนื่องจากการประนีประนอมของสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับเงื่อนไขเรื่องข้าวที่ไทยต้องส่งให้อังกฤษเป็นจำนวนถึงหนึ่งล้านตันครึ่ง” แต่การที่รัฐบาลอังกฤษเสนอข้อเรียกร้องที่มีลักษณะซึ่งถ้าประเทศไทยยอมรับแล้วจะเป็นผลให้ไทยต้องสูญเสียเอกราชและอธิปไตยโดยสิ้นเชิงนั้นย่อมสะท้อนให้เห็นถึงสถานะที่อ่อนแอของรัฐบาลไทยที่ต้องตกอยู่ในสภาพของการมีอำนาจต่อรองน้อยกว่าเปรียบกับรัฐที่มีอำนาจเหนือกว่าอย่างอังกฤษ

นอกจากนี้ การที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของฝรั่งเศส สาธารณรัฐจีน และสหภาพโซเวียต เพื่อที่จะได้เข้าเป็นสมาชิกของสหประชาชาตินั้นยังตกย้ำให้เห็นถึงสถานะความเป็นรัฐที่มีอำนาจการต่อรองและอิทธิพลน้อยกว่าประเทศมหาอำนาจอีกเช่นกัน ดังจะเห็นได้ว่าหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลต้องยอมคืนดินแดน 4 จังหวัด คือ พระตะบอง พิบูลสงคราม จำปาศักดิ์ และล้านช้าง ซึ่งได้มาในระหว่างกรณีพิพาทอินโดจีน ค.ศ. 1940-1941 ให้แก่ฝรั่งเศส การลงนามในสนธิสัญญาไมตรีกับสาธารณรัฐจีนในวันที่ 23 มกราคม ค.ศ. 1946 และการประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ฉบับ ค.ศ. 1933 ใน ค.ศ. 1946 ตามข้อเรียกร้องของสหภาพโซเวียต⁶⁶

เมื่อคณะรัฐประหารซึ่งนำโดยพลโท ผิน ชุณหะวัณ พันเอกกาจ กาจสงคราม พันเอกเผ่า ศรียานนท์ และพันเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สามารถโค่นล้มรัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ได้ในวันที่ 8 พฤศจิกายน ค.ศ. 1947 แล้ว ไทยก็ยังคงเผชิญกับปัญหาที่แสดงให้เห็นถึงสถานะที่อ่อนแอของรัฐบาลอีกเช่นเคย ทั้งนี้เพราะแม้ว่าจะประสบความสำเร็จในการทำรัฐประหาร คณะรัฐประหารก็ยังไม่สามารถเข้ามาจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศด้วยตนเองได้ จอมพล ป. พิบูลสงครามเองก็ยังไม่สามารถดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้เช่นกันแม้ว่าจะได้รับการแต่งตั้งจากคณะรัฐประหารให้เป็นหัวหน้าคณะก็ตาม⁶⁷ สาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือความวิตกกังวลของรัฐบาลในประเด็นเรื่องการ

⁶⁶ F.R.U.S. Vol. VI, 1945, The Complete Text of the Proposed Agreement, pp. 1284-1290 อ้างถึงใน วิวัฒน์ มุ่งการดี, “ไทยและสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1945-1950),” ใน รวบรวมบทความเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2376-2493 (ค.ศ. 1833-1950), หน้า 396.

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 298.

⁶⁸ เพ็ญศรี คุ้ม, การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย (ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงสิ้นสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม), หน้า 212.

⁶⁹ คณะรัฐประหารแต่งตั้งให้จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นหัวหน้าคณะเนื่องจากยังเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงและเป็นนายทหารแห่งกองทัพบกที่เป็นที่เคารพนับถือเพื่อให้ได้รับความเห็นชอบจากประชาชนและความสนับสนุนจากกองทัพบก จาก ทักษ์ เฉลิมเกียรติ, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, หน้า 47.

รับรองจากต่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากสำหรับประเทศสัมพันธมิตรอย่างสหรัฐอเมริกาและอังกฤษแล้ว ประเทศเหล่านี้ยังคงไม่ลืมพฤติกรรมของจอมพล ป. ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ร่วมมือกับญี่ปุ่นและประกาศสงครามกับทั้งสองประเทศ⁷⁰ คณะรัฐประหารจึงต้องเชิญ นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ให้มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีภายหลังการรัฐประหารแทนเพราะพรรคประชาธิปัตย์มีชื่อเสียงและบารมีทางการเมืองมากกว่า⁷¹ รวมทั้งเพื่อให้เห็นว่ายังมีการปกครองโดยฝ่ายพลเรือนและเป็นประชาธิปไตยในรูปแบบอยู่⁷²

นอกจากนี้อุปสรรคสำคัญที่คณะรัฐประหารยังต้องเผชิญอยู่แม้ว่าจะทำรัฐประหารหรือ ‘จี’ รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ในวันที่ 6 เมษายน ค.ศ. 1948 ได้สำเร็จแล้วก็คือ การที่ประเทศตะวันตกไม่ยอมให้การรับรองรัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะต้องการประท้วงการทำรัฐประหารที่ใช้อำนาจทหารในการยึดอำนาจซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังที่นายเอ็ดวิน เอฟ. สแตนต์ตัน เอกอัครราชทูตอเมริกันประจำกรุงเทพฯ ได้เสนอแนะไปยังรัฐบาลวอชิงตันขอให้ยับยั้งการรับรองไว้ก่อนเพื่อเป็นการประท้วงที่ฝ่ายจอมพล ป. ใช้กำลังทหารเข้ายึดอำนาจปกครอง⁷³ อย่างไรก็ตามอุปสรรคข้อนี้ได้หมดไปเมื่อรัฐบาลฝรั่งเศสให้การรับรองรัฐบาลจอมพล ป. ในเดือนเมษายนเป็นประเทศแรกและสหรัฐอเมริกา อังกฤษ จีน และประเทศต่าง ๆ อีก 7 ประเทศให้การรับรองในวันที่ 3 พฤษภาคม โดยที่ฝ่ายตะวันตกได้ให้เหตุผลในการรับรองว่าเนื่องจากเกรงว่าสหภาพโซเวียตซึ่งมีทีท่าว่าจะให้การรับรองรัฐบาลชุดนี้ อย่างแน่นอน จะมีอิทธิพลต่อประเทศไทยมากกว่าตน⁷⁴

⁷⁰ สุราชัย ยัมประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย (กรุงเทพฯ : สมาพันธ์, 2534), หน้า 103.

⁷¹ สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2481-2492 (กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 269.

⁷² ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ประวัติการเมืองไทย 2475-2500 (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, 2544), หน้า 457.

⁷³ กองจดหมายเหตุกรงวอชิงตัน Record Group 310, Records of the Army Staff-P&O-091 Siam-14 April 1948 อ้างถึงใน แดมสุข นุ่มนนท์, “ขบวนการต่อต้านอเมริกันสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม” ใน รวมบทความประวัติศาสตร์ 2 (ม.ค. 2524): 50.

⁷⁴ วิวัฒน์ มุ่งการดี, “ไทยและสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1945-1950),” ใน รวบรวมบทความเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2376-2493 (ค.ศ. 1833-1950), หน้า 313.

แม้กระนั้นก็ตามรัฐบาลไทยยังคงคาดหวังที่จะได้รับการยอมรับจากประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะประเทศตะวันตกอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อเข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งในเดือนเมษายน ค.ศ. 1948 สิ่งที่ จอมพล ป. พยายามทำตลอดช่วงแรกของการดำรงตำแหน่งก็คือ การทำให้รัฐบาลอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเลิกมองตนในฐานะศัตรูเสียที ทั้งนี้เนื่องจากภาพของจอมพล ป. ที่เด่นชัดที่สุดในสายตารัฐบาลเหล่านี้คือ การเป็นนายกรัฐมนตรีที่เคยประกาศสงครามกับตนในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อ 6 ปีก่อน ดังจะเห็นได้ว่ากระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ได้แถลงเมื่อวันที่ 23 เมษายน ค.ศ. 1948 ว่าจะ “เฝ้าดูพฤติกรรมก่อนว่าเมืองไทยจะดำเนินนโยบายต่างประเทศในรูปแบบไหน”⁷⁵ ความพยายามที่จะลบภาพของผู้ที่นำประเทศเข้าสู่สงครามนั้นจึงปรากฏให้เห็นโดยตลอด ดังเช่นที่เอกอัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทยได้มีโทรเลขรายงานกลับไปยังกระทรวงการต่างประเทศเมื่อวันที่ 14 กันยายน ค.ศ. 1948 ว่าจอมพล ป. ได้กล่าวขอภัยในท่าทีของคนในระหว่างสงคราม โดยอ้างว่าอยู่ในบังคับให้ต้องปฏิบัติเช่นนั้นเพื่อป้องกันความเดือดร้อนที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนและ “...เมื่อระยะเวลาผ่านไปพอสมควรแล้วหวังว่าความรังเกียจเพียงฉันทันทีที่นโยบายของท่านก่อให้เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษจะกลับกลายเป็นให้อภัยโอโหสิต่อกัน”⁷⁶

นอกจากนี้สถานการณ์ที่อ่อนแอของทั้งรัฐบาลและจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังถูกตอกย้ำให้เห็นด้วยการที่รัฐบาลต้องพึ่งพาและอาศัยการยอมรับและความช่วยเหลือจากรัฐบาลต่างประเทศด้วยเช่นกัน เนื่องจากความต้องการรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลจากความพยายามทำทลายอำนาจด้วยการก่อกบฏโดยขบวนการหรือกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ดังจะเห็นได้ว่าภายในระยะเวลาตั้งแต่ ค.ศ. 1948-1951 ได้เกิดกบฏครั้งสำคัญ ๆ ถึง 3 ครั้งด้วยกัน ได้แก่ กบฏเสนานิการในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1948 ที่มีนายทหารระดับเสนานิการในกองทัพเป็นแกนนำ กบฏวังหลวงหรือขบวนการเสรีประชาธิปไตย 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1949 ซึ่งนำโดยนายปรีดี พนมยงค์ อดีตเสรีไทยและทหารเรือบางกลุ่ม และกบฏแมนฮัตตันในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1951 ซึ่งนำโดยกลุ่มนายทหารเรือชั้นผู้น้อยที่เรียกตนเองว่า “คณะกู้ชาติ” การเกิดกบฏต่าง ๆ เหล่านี้เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งระหว่างคณะรัฐประหารกับกลุ่มการเมืองหรือขบวนการต่าง ๆ ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็พร้อมจะใช้ความรุนแรงเข้าประหัดประหารกันอย่างไม่ลดละจนกระทั่งคณะรัฐประหารต้องทำการยึดอำนาจอีกครั้ง ในเหตุการณ์ที่เรียกว่า “การรัฐประหารทางวิทยุกระจายเสียง” หรือ

⁷⁵ Department of State Bulletin, Vol. XVIII, No. 464, 23 May, 1948, p.686 อ้างถึงใน แดมสุชนุมานนท์, “ขบวนการต่อต้านอเมริกาสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม,” ใน รวมบทความประวัติศาสตร์ 2: 50.

⁷⁶ กนศิธีร์ สุขมงคล, การวิเทโศบายของไทย, หน้า 447-448.

“รัฐประหารเงียบ” ในวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1951 ด้วยการสั่งปิดสภาชั่วคราว ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1950 และให้ใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1932 (พ.ศ. 2475) แทน” และต่อมาก็ทำการกวาดล้างศัตรูทางการเมืองอีกครั้งในเหตุการณ์ที่เรียกว่า “กบฏสันติภาพ” ในค.ศ. 1952” การพยายามรักษาเสถียรภาพโดยอาศัยความพร้อมทางด้านกำลังทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์จึงเป็นเรื่องที่รัฐบาลเองต้องให้ความสำคัญอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความช่วยเหลือทางด้านอาวุธจากต่างประเทศ ดังจะเห็นได้ว่า ภายหลังจากปราบกบฏแมนฮัตตันอย่างรุนแรง คำกล่าวที่ว่า “อาวุธอเมริกันฆ่าเรา” ก็แพร่สะพัดไปทั่วกรุงเทพฯ เป็นเวลาหลายวัน⁷⁷

ยิ่งไปกว่านั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามยังต้องเผชิญกับแรงกดดันจากภายในคณะรัฐประหารอีกด้วย ทั้งนี้เพราะการขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้นำสูงสุดในครั้งนี้ไม่เหมือนกับครั้งที่แล้ว จอมพล ป. ตระหนักมาโดยตลอดว่าฐานะทางการเมืองของตนมิได้มีความมั่นคงเหมือนกับช่วงที่ตนเป็นนายกรัฐมนตรีในระหว่างสงครามที่สามารถผูกขาดอำนาจทั้งหมดไว้ได้เพียงผู้เดียว การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในครั้งนี้ จอมพล ป. มิได้รับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองทัพบกและมิได้มีอำนาจเหนือกลุ่มคณะรัฐประหารแต่อย่างใด ฐานะอำนาจในกองทัพที่เคยเป็นของจอมพล ป. ได้ตกไปอยู่ที่จอมพลผิน ชุณหะวัณ และนายทหารรุ่นใหม่ที่อ่อนอาวุโสกว่า เช่น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งควบคุมกองทัพบก และพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งควบคุมกรมตำรวจและเป็นบุตรเขยของจอมพลผิน⁷⁸ การที่คณะรัฐประหารมอบเก้าอี้นายกรัฐมนตรีให้ก็เป็นเพียงเพราะบารมีที่ยังพอหลงเหลืออยู่บ้างภายในกองทัพบก ดังนั้นสำหรับบุคคลเหล่านี้แล้ว “จอมพล ป. ถือว่าเป็นประโยชน์แต่ก็สามารถเชี่ยออกไปได้อย่างง่ายดายในที่สุด”⁷⁹ การหันไปแสวงหาความสนับสนุนจากภายนอกและการขอความช่วยเหลือทั้งในทางทหารและเศรษฐกิจให้กองทัพจึงเป็นทางออกที่ดีในการลดความตึงเครียดภายในคณะรัฐประหารและภายในกองทัพ รวมทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของตนได้ในระดับหนึ่ง

ในขณะเดียวกันกับที่รัฐบาลกำลังเผชิญกับสถานการณ์ที่เปราะบางทั้งในระดับระหว่างประเทศและภายในประเทศ สถานะสงครามเย็นที่เกิดขึ้นภายหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ส่งผลให้ระเบียบโลกถูกแบ่งออกเป็นสองค่ายอุดมการณ์ คือ ค่ายโลกเสรีที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำและค่ายโลกคอมมิวนิสต์ซึ่งนำโดยสหภาพโซเวียต สำหรับสหรัฐอเมริกาการจัดแบ่งระเบียบ

⁷⁷ ทักษิณ เจริญเศียรณ, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, หน้า 91.

⁷⁸ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ประวัติการเมืองไทย 2475-2500, หน้า 471.

⁷⁹ New York Times, July 5, 1951 อ้างถึงใน Frank C. Darling, Thailand and the United States, p. 90.

⁸⁰ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ประวัติการเมืองไทย 2475-2500, หน้า 470.

⁸¹ ทักษิณ เจริญเศียรณ, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, หน้า 71.

โลกออกเป็นสองค่ายโดยอาศัยความแตกต่างทางอุดมการณ์เป็นตัวชี้วัดนั้น ทำให้สถานการณ์การเมืองภายในประเทศจีน ใน ค.ศ. 1948-1949 มิได้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายใน หากแต่เป็นเรื่องของความขัดแย้งทางอุดมการณ์ด้วย กล่าวคือ สถานการณ์ดังกล่าวทำให้สหรัฐอเมริกาเริ่มตระหนักถึงการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียอันรวมถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยที่จะต้องประสบชะตากรรมทางการเมืองเช่นเดียวกันกับจีน⁸² โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปราศจากประเทศมหาอำนาจซึ่งเคยมีอิทธิพลในแถบนี้มาก่อนเนื่องจากประสบความบอบช้ำจากสงคราม

ชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ใน ค.ศ. 1949 เริ่มทำให้ความลังเลใจของสหรัฐอเมริกาในการที่จะกระโจนเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ลดน้อยลง ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้แม้จะเคยให้ความช่วยเหลือรัฐบาล ก๊ก มิน ต้ง ของนายพล เจียง ไค เช็ก แต่สหรัฐอเมริกาก็มิได้แสดงบทบาททางการเมืองเด่นชัดมากนักในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากไม่เคยมีผลประโยชน์บริเวณนี้มากนักมาก่อนทั้งยังต้องรับภาระผูกพันในการให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟูภูมิภาคยุโรปอยู่ เมื่อสถานการณ์ดำเนินไปถึงขั้นที่รัฐบาลจีนคณะชาติต้องเป็นฝ่ายปราชัยให้กับพรรคคอมมิวนิสต์ในเดือน ตุลาคม ค.ศ. 1949 ประกอบกับการโจมตีจากหลายฝ่ายภายในประเทศนโยบายของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อจีนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐบาลวอชิงตันหันมาให้ความสนใจในอนาคตของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างจริงจังเนื่องจากไม่ต้องการให้ภูมิภาคนี้ต้องกลายเป็นจีนอีกแห่งหนึ่ง (become another China)⁸³

การปรับเปลี่ยนนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกหลังจากพรรคคอมมิวนิสต์สามารถสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นจึงมีนัยยะสำคัญยิ่งต่อสถานะทางการเมืองระหว่างประเทศในแถบนี้เอง กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงนโยบายจากที่เคยเพิกเฉยมาให้ความสำคัญต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะที่เป็นดินแดนที่อยู่ใกล้เคียงกับจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพยายามในการป้องกันการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ย่อมทำให้สถานะสงครามเย็นหรือการเผชิญหน้ากันระหว่างค่ายโลกเสรีกับค่ายโลกคอมมิวนิสต์คืบคลานเข้ามาสู่ภูมิภาคนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้หลังจากที่เคยเกิดขึ้นแล้วในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก

ยิ่งไปกว่านั้นในการที่จะป้องกันมิให้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์แพร่ขยายเข้ามาในภูมิภาคนั้นสหรัฐอเมริกามองว่าความช่วยเหลือที่จะให้แก่ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้เป็นอาวุธที่ดีที่สุดที่จะช่วยสกัดกั้นภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ไว้ได้ดังที่เคยประสบความสำเร็จมาแล้วในการให้ความ

⁸² Yano Tōru, "Who Set the Stage for the Cold War in Southeast Asia?," in *The Origin of the Cold War in Asia*, eds. Yanosuke Nagai and Akira Iriye (New York : Colombia Univ. Press, 1977), p.330.

⁸³ Russell H. Fifield, *Americans in Southeast Asia : The Roots of Commitment* (New York : Thomas Y. Crowell, 1973), p.131.

ช่วยเหลือประเทศยุโรปตามแผนการมาร์แชล (Marshall Plan) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสหรัฐอเมริกาพิจารณาว่าประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นง่ายต่อการถูกโค่นล้มโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์ หรืออาจพูดได้ว่ามีความเปราะบางต่อคอมมิวนิสต์เป็นพิเศษทั้งนี้เนื่องจากปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจ ความแตกแยกทางการเมืองภายใน และความยากลำบากในการรักษากฎหมายและความ เป็นระเบียบเรียบร้อยภายในประเทศ⁸⁴ การให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศต่าง ๆ เหล่านี้จึงย่อมเป็น ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด

เมื่อสหรัฐอเมริกาตัดสินใจที่จะเข้ามาป้องกันการแพร่ขยายของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ใน ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว ในฐานะที่เป็นประเทศที่มีสถานภาพที่อ่อนแอเนื่องจากไม่มี อำนาจต่อรองกับประเทศมหาอำนาจซึ่งเห็นได้จากความกังวลในปัญหาการรับรองจากต่างประเทศ รวมทั้งความต้องการทรัพยากรทั้งทางทหารและเศรษฐกิจและความสนับสนุนจากมหาอำนาจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐอเมริกาอยู่มากเพื่อเสริมสร้างฐานอำนาจของรัฐบาลและบุคคลสำคัญทางการเมืองทั้งสามฝ่าย รัฐบาลจึงไม่อาจที่จะยื่นข้อหัดหรือคงดำเนินนโยบายต่างประเทศใด ๆ ที่จะเป็นการ ขัดแย้งกับความต้องการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของมหาอำนาจตะวันตกได้ ทางเลือกของรัฐบาลที่ เหลืออยู่จึงได้แก่การปรับเปลี่ยนนโยบายของตนให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาอำนาจในภูมิภาค นี้ซึ่งก็คือการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์และเป็นศัตรูกับสาธารณรัฐประชาชนจีน แม้จะ มิได้คำนึงถึงหลักการเสรีประชาธิปไตยหรือหวาดกลัวภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์และจากจีนเช่น สหรัฐอเมริกาเลยก็ตาม โดยตัวอย่างที่ชัดเจนของการดำเนินนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับ มหาอำนาจตะวันตกคือการประกาศรับรองรัฐบาลลาว เขมร และเวียดนามที่ฝรั่งเศสเป็นผู้สถาปนา แทนการรับรองรัฐบาลของโฮจิมินห์ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1950 ซึ่งขัดแย้งกันเองกับท่าทีของ ไทยที่เคยให้ความสนับสนุนขบวนการชาตินิยมในอินโดจีนก่อนหน้านี้

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลไทยได้สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อน บ้านในการต่อสู้เพื่อหลุดพ้นจากสภาวะการเป็นเมืองขึ้นโดยตลอด การแสดงออกซึ่งการสนับสนุน ประเทศเพื่อนบ้านครั้งสำคัญเกิดขึ้นในสมัยหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อรัฐบาล ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากนายปรีดี พนมยงค์ ได้จัดการประชุมผู้นำทางการเมืองในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ลาว เวียดนาม กัมพูชา และอินโดนีเซีย ฯลฯ ที่กรุงเทพฯ ในวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1947 ภายหลังการประชุมผู้นำเหล่านี้รวมทั้งไทยได้ออกปฏิญญากรุงเทพฯ ซึ่งมี สาระสำคัญคือจะผนึกกำลังกันเพื่อต่อสู้กับการกลับคืนมาของประเทศที่ล่าเมืองขึ้น นอกจากนี้ใน

⁸⁴ Evelyn Colbert, *Southeast Asia in International Politics, 1941-1956* (Ithaca : Cornell University Press, 1977), p.141.

เดือนกันยายนปีเดียวกัน ผู้นำทางการเมืองของประเทศเหล่านั้นได้มาประชุมที่กรุงเทพฯ อีกครั้ง และได้ประกาศก่อตั้งสันนิบาตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia League) ขึ้น วัตถุประสงค์ของการก่อตั้งคือเพื่อร่วมมือประสานงานและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันระหว่างประเทศในภูมิภาค โดยยื่นยันถึงหลักการแอตแลนติกและกฎบัตรสหประชาชาติซึ่งจะนำไปสู่สันติภาพในภูมิภาคนี้⁸⁵

แม้สันนิบาตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีได้ดำรงอยู่ต่อไปเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก้าวขึ้นสู่อำนาจ แต่ก็มิได้หมายความว่า การสนับสนุนให้ประเทศเพื่อนบ้านได้รับเอกราชจะมีได้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล ในทางตรงกันข้าม จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถึงกับเคยประกาศความเชื่อมั่นของตนว่า ขบวนการเวียดมินห์ภายใต้การนำของ โฮ จี มินห์ มีลักษณะเป็นขบวนการชาตินิยมที่กำลังต่อสู้กับฝรั่งเศสมากกว่าเป็นพวกคอมมิวนิสต์⁸⁶ ความคิดนี้เมื่อประกอบกันเข้ากับความรู้สึกต่อต้านฝรั่งเศสอันเกิดจากความขัดแย้งในเรื่องดินแดนจึงย่อมที่จะทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม แสดงการสนับสนุนและเห็นอกเห็นใจขบวนการเวียดมินห์มากกว่า ดังจะเห็นได้ว่าก่อน ค.ศ. 1950 รัฐบาลอเมริกันยังคงขึ้นบัญชีประเทศไทยและฟิลิปปินส์ว่าเป็นแหล่งสำคัญในการส่งผ่านอาวุธและวัตถุระเบิดที่ใช้ในการสงครามไปให้แก่พวกเวียดมินห์นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2⁸⁷ การส่งผ่านอาวุธนี้ได้รับการช่วยเหลือไม่ว่าจะโดยทางตรงและทางอ้อมจากจอมพล ป. เอง⁸⁸ ดังนั้น ในต้นเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1950 รัฐบาลไทยจึงยังคงบ่ายเบี่ยงไม่ยอมรับรับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเบ๋าได้เมื่อได้รับการร้องขอจากรัฐบาลอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส อยู่โดยให้เหตุผลว่ารัฐบาลของจักรพรรดิเบ๋าได้ยังมีใช้รัฐบาลของประชาชนอย่างแท้จริง⁸⁹

เหตุการณ์สำคัญที่ทำให้รัฐบาลเริ่มตระหนักถึงความไม่เหมาะสมที่จะยังคงให้การสนับสนุนขบวนการชาตินิยมในอินโดจีนอยู่ต่อไปเกิดขึ้นเมื่อเอกอัครราชทูตทั่วไป ฟิลิป เจสซัป (Philip Jessup) กระตุ้นให้จอมพล ป. พิบูลสงครามให้การรับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเบ๋าได้ใน

⁸⁵ วงศ์ พลนิกร, นโยบายต่างประเทศที่พึงปรารถนาและแนวความคิดของท่านปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการดำเนินงานฉลอง 100 ปีชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลราษฎรอาวุโสภาคเอกชน, 2542), หน้า 24.

⁸⁶ T. Durdin quoting Pibul, New York Times, July 24, 1948 อ้างถึงใน Virginia Thompson and Richard Adloff, The Left Wing in Southeast Asia, p.70.

⁸⁷ Christopher E. Goscha, Thailand and the Southeast Asian Networks of the Vietnamese Revolution, 1885-1954, p. 318.

⁸⁸ Ibid., p. 210.

⁸⁹ นครสาร (4 กุมภาพันธ์ 2493).

ระหว่างพำนักอยู่ในกรุงเทพฯ⁹⁰ การกระตุ้นเตือนของนายเจสซัปทำให้ออมพล ป. พิบูลสงคราม และบุคคลสำคัญ ๆ ในคณะรัฐบาลเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามนโยบายของมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา ความเชื่อดังกล่าวได้รับการตอกย้ำยิ่งขึ้นไปอีกเมื่อนายเฮ็ควิน สแตนตัน เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยได้เข้าพบนายพจน์ สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ เพื่อแจ้งความจำเป็นของรัฐบาลอเมริกันที่จะให้ความช่วยเหลือไทยในด้านการเงินและได้ย้ำถึงนโยบายของประธานาธิบดีแฮร์รี ทรูแมน (Harry Truman) ว่าสหรัฐอเมริกาจะช่วยเหลือประเทศใดก็ตามเมื่อประเทศนั้น “แสดงวิเทโศบายแจ่มชัดแล้ว”⁹¹ จนกระทั่งในเดือนเดียวกันนั่นเองที่หนังสือพิมพ์หลายฉบับต่างพากันลงข่าวในทำนองว่าถ้าไทยรับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเบปไตก็จะได้รับเงินกู้ช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา จนเป็นเหตุให้รัฐบาลต้องออกแถลงการณ์เพื่อปฏิเสธข่าวนี้⁹²

ในที่สุดที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้รับรองรัฐบาลลาว เขมร และเวียดนาม ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ หลังจากที่ได้อภิปรายเรื่องนี้กันมาถึง 3 ครั้งแล้ว” สาเหตุสำคัญที่รัฐบาลอ้างถึงในการประกาศรับรอง คือ การรับรองเป็นการต่อต้านการขยายตัวของการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ดังจะเห็นได้จาก แถลงการณ์การรับรองซึ่งจอมพล ป. เป็นผู้ร่างด้วยตนเองว่า

⁹⁰ เอกอัครราชทูตทั่วไปฟิลิป เจสซัป ได้จัดการประชุมเจสซัป (Jessup Conference) ขึ้นที่กรุงเทพฯ ในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1950 ที่ประชุมประกอบด้วยเอกอัครราชทูตและผู้แทนของสหรัฐอเมริกาประจำประเทศต่าง ๆ อันได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลี จีน ฟิลิปปินส์ อินโดจีน ฝรั่งเศส มลายู พม่า อินโดนีเซีย อินเดีย ปากีสถาน ลังกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฮองกง และประเทศไทย การปรากฏตัวขึ้นของระบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ในประเทศจีนและผลกระทบที่มีต่อเอเชียตะวันออกเฉียงไกลและเอเชียใต้ได้ถูกนำมาอธิบายอย่างกว้างขวางเช่นกันกับประเด็นที่ว่าสหรัฐอเมริกาสามารถทำหรือควรทำอะไร ได้บ้างเพื่อช่วยมิตรของตนในภูมิภาคนี้ให้เผชิญกับภัยคุกคามนี้ได้ สำหรับประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ประเด็นหนึ่งที่ที่ประชุมเห็นชอบร่วมกันคือ สหรัฐอเมริกาควรให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและเทคนิคและความช่วยเหลือทางทหาร ในกรณีที่จำเป็นเพื่อช่วยให้ประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ยังรักษาเอกราชของตนอยู่ได้ในขณะที่ต้องประสบภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ จาก Edwin F. Stanton, *Brief Authority : Excursions of a Common Man in an Uncommon World*, p. 234-235 และ Russell H. Fifield *Americans in Southeast Asia : The Roots of Commitment*, p. 141.

⁹¹ ประชาธิปไตย (23 กุมภาพันธ์ 2493).

⁹² ธรรมาธิปัตย์ (24 กุมภาพันธ์ 2493).

⁹³ กนัตธีร์ ศุภมงคล, การวิเทโศบายของไทย, หน้า 453.

“...ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ รัฐบาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้พิจารณาโดยรอบคอบแล้วเห็นว่าการรับรองรัฐบาลเวียตנם รัฐบาลลาว และรัฐบาลเขมร ซึ่งประเทศฝรั่งเศสได้มอบความเป็นเอกราชให้ด้วยเมตตาจิตต์ในระยะนี้ย่อมจะนำความผาสุกและความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ประชาชนชาวเวียตנם ลาวและเขมร ได้อย่างดีตามวิถีทางแห่งระบบประชาธิปไตยและตามหลักของสหประชาชาติคือไปทั้งจะเป็นทางให้ประชาชาติเพื่อนบ้านผู้เป็นมิตรของไทยได้พ้นจากภัยของการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ กับทั้งจะเป็นทางช่วยประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงทั้งหลาย รวมทั้งประเทศไทยให้ปลอดภัยจากภัยแห่งระบอบคอมมิวนิสต์โดยมิต้องประสบความอดอยากทรมานทั้งปวง...”⁴⁴

เหตุผลดังกล่าวขัดแย้งกันโดยสิ้นเชิงกับท่าทีของจอมพล ป. พิบูลสงครามก่อนหน้าที่แสดงความสนับสนุนและเห็นอกเห็นใจขบวนการชาตินิยมในเวียดนามมาตลอด เหตุผลที่รัฐบาลประกาศได้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามอีกขั้นตอนหนึ่งของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับตะวันตกทั้งนี้เพราะอาจกล่าวได้ว่าการพิจารณารับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเบ่าได้โดยสหรัฐอเมริกาและอังกฤษนั้นเป็นเรื่องแสดงความขัดแย้งระหว่างฝ่ายโลกเสรีและฝ่ายคอมมิวนิสต์ในท่ามกลางสภาวะสงครามเย็นนั่นเอง เนื่องจากที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาและอังกฤษตัดสินใจรับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเบ่าได้เพราะต้องการตอบโต้การที่สาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพโซเวียตให้การรับรองรัฐบาลโฮจิมินห์ก่อนหน้าโดยที่ไม่มีทางเลือกอื่นที่ดีกว่านี้แล้ว⁴⁵ เมื่อมองเห็นความสำคัญของการรับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเบ่าได้ซึ่งเท่ากับเป็นการสนับสนุนนโยบายของค่ายโลกเสรี ยุทธศาสตร์หรือนโยบายที่ไทยเคยดำเนินมาซึ่งก็คือการช่วยเหลือขบวนการเวียดมินห์จึงต้องถูกเพิกเฉยไปโดยปริยาย ในขณะที่ความหวาดกลัวคอมมิวนิสต์ถูกนำมาใช้เป็นข้ออ้างเมื่อมองเห็นว่าการรับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเบ่าได้เท่ากับเป็นการสนับสนุนนโยบายของฝ่ายโลกเสรีซึ่งไทยมีอาจขัดขึ้นได้เลย

สงครามเกาหลีเป็นโอกาสที่ทำให้ไทยได้แสดงตนผูกพันกับฝ่ายโลกเสรีและสหรัฐอเมริกาอีกครั้งเมื่อรัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามตัดสินใจส่งกองกำลังภาคพื้นดินจำนวน 4,000 นาย ให้เข้าร่วมรบพร้อมกับกองกำลังของสหประชาชาติในสงครามเกาหลี ในวันที่

⁴⁴ มท. 0201.2.1/179 “แถลงการณ์เรื่องการรับรองรัฐบาลเวียตנם รัฐบาลเขมร และรัฐบาลลาว” วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493

⁴⁵ กนดรีร์ สุภมมงคล, การวิเทศนโยบายของไทย, หน้า 453.

21 กรกฎาคม ค.ศ. 1950 และส่งข้าวไปช่วยอีก 40,000 เมตริกตัน มูลค่าประมาณ 87 ล้านบาท⁹⁶ แม้ว่าการตัดสินใจให้ความช่วยเหลือจะถูกคัดค้านจากหลายฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนายควง อภัยวงศ์ ว่าเป็นการกระทำที่อาจหาญเกินไปสำหรับประเทศเล็ก ๆ อย่างไทย⁹⁷ แต่กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ซึ่งในขณะนั้นทรงดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตันได้ทรงแสดงทรรศนะสนับสนุนการช่วยเหลือนี้ว่า “...กองทัพไทยมีความภาคภูมิใจที่ได้ทำการต่อสู้ภายใต้ธงของสหประชาชาติเคียงข้างกองทัพสหรัฐอเมริกาเพื่อป้องกันเหตุแห่งการทำลายสันติภาพ เสรีภาพ และความยุติธรรม นี่เป็นสาเหตุที่ถูกต้องและข้าพเจ้ามั่นใจว่าจะดำรงอยู่ต่อไป...”⁹⁸

ความปรารถนาที่จะส่งเสริมชื่อเสียงและได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศโดยผ่านการดำเนินนโยบายต่างประเทศสัมฤทธิ์ผลอีกครั้งเมื่อประเทศไทยได้กลายเป็นข่าวดังใหญ่ในหน้าหนังสือพิมพ์และในทางวิทยุกระจายเสียงของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และประเทศอื่น ๆ เนื่องจากเป็นประเทศแรกที่ประกาศว่าจะส่งทหารไปช่วยรบเป็นจำนวนมากตามคำวิงวอนขององค์การสหประชาชาติ⁹⁹ นอกจากนี้สหรัฐอเมริกายังเพิ่มความช่วยเหลือให้แก่ไทยมากขึ้นโดยผ่านสนธิสัญญา 3 ฉบับที่ลงนามร่วมกัน ได้แก่ ความตกลงทางการศึกษาและวัฒนธรรม ซึ่งลงนามในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1950 เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนนักศึกษา ครู อาจารย์ และนักวิจัยระหว่างกันเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ฉบับต่อมาคือความตกลงร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการซึ่งลงนามในวันที่ 19 กันยายน โดยสหรัฐอเมริกาคงจะให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและเทคนิคแก่ไทย ความตกลงฉบับสุดท้ายคือ ความตกลงช่วยเหลือทางการทหารที่ลงนามในวันที่ 17 ตุลาคมเพื่อจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์และการบริการทางทหารให้แก่ไทย¹⁰⁰ แม้ว่าความตกลงช่วยเหลือต่าง ๆ เหล่านี้จะได้ตกลงกันไว้บ้างก่อนสงครามเกาหลีแล้ว แต่การตัดสินใจส่งกองทัพและข้าวไปช่วยตามมติของสหประชาชาติและตามความต้องการของสหรัฐอเมริกา ก็ช่วยให้สหรัฐอเมริกาให้ความสนับสนุนและยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เหล่านี้อย่างเต็มใจ ดังที่เอกอัครราชทูตสแตนตันได้กล่าวไว้ว่า “ประชาชนชาวอเมริกันสนับสนุนโครงการความช่วยเหลือนี้แก่ประเทศ

⁹⁶ แลมสุข นุ่มนนท์, *ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง*, หน้า 3.

⁹⁷ วิวัฒน์ มุ่งการดี, “ไทยและสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1945-1950),” ใน *รวบรวมบทความเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2376-2493 (ค.ศ. 1833-1950)*, หน้า 323.

⁹⁸ *Standard*, August 19, 1950 อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, หน้า 323.

⁹⁹ *นครสาร* (24 กรกฎาคม 2493).

¹⁰⁰ วิวัฒน์ มุ่งการดี, “ไทยและสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1945-1950),” หน้า 325-326 และ Frank C. Darling, *Thailand and the United States*, pp. 79-80.

ไทยอย่างเต็มที่ เพราะพวกเขาชื่นชมชาวไทยเป็นอย่างมากที่อุทิศตนให้กับอุดมการณ์แห่งอิสรภาพ และเสรีภาพและให้การสนับสนุนสหประชาชาติอย่างเต็มที่”¹⁰¹

ภายหลังจากการส่งทหารเข้าร่วมรบในสงครามเกาหลีแล้ว รัฐบาลยังเดินหน้าดำเนินนโยบายต่างประเทศตามสหรัฐอเมริกาต่อไปอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อจีนเข้าร่วมในสงครามเกาหลีในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1950¹⁰² การดำเนินนโยบายต่าง ๆ นั้นล้วนแล้วแต่ส่งผลให้ท่าทีของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนมีลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการคัดค้านข้อเสนอของนายกรัฐมนตรียิวาทรล เนห์รู ที่จะให้สาธารณรัฐประชาชนจีนมีที่นั่งในสหประชาชาติ¹⁰³ การสนับสนุนมติของสหประชาชาติตามข้อเสนอของสหรัฐอเมริกาในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1951 ให้ประณามสาธารณรัฐประชาชนจีนว่าเป็นประเทศผู้รุกรานในสงครามเกาหลี และการร่วมลงมติพร้อมกับประเทศต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกของสหประชาชาติให้งดส่งยุทธปัจจัยให้แก่จีนในเดือนพฤษภาคมปีเดียวกัน เป็นต้น¹⁰⁴

อันที่จริงแล้วนโยบายต่าง ๆ เหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากความต้องการดำเนินรอยตามสหรัฐอเมริกามากกว่าเป็นความต้องการแสดงท่าทีต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังจะเห็นได้ว่านายสง่า นิลกำแหง หัวหน้าคณะทูตประจำกองบัญชาการทหารสูงสุดฝ่ายพันธมิตร ณ กรุงโตเกียว ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ของกองทัพอเมริกันในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1950 ถึงท่าทีของประเทศไทยเกี่ยวกับสันติภาพและเสถียรภาพในตะวันออกไกลว่า “...เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเล็ก จึงต้องวางแนวนโยบายให้สอดคล้องไปกับความคิดเห็นของมหาอำนาจส่วนใหญ่ ซึ่งประเทศใดใครจะได้รับความร่วมมือและช่วยเหลืออยู่ด้วย”¹⁰⁵ ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1950 เมื่อผู้แทนอินเดียประจำสหประชาชาติได้เรียกประชุมกลุ่มประเทศเอเชียและอาหรับและได้แนะนำให้ส่งคำร้องในนามของประเทศเหล่านี้ไปยังเจ้าหน้าที่เกาหลีเหนือและรัฐบาลกลางแห่งจีนให้ประกาศว่าไม่มี

¹⁰¹ *The Bangkok Post*, September 19, 1950 อ้างถึงใน Frank C. Darling, *Thailand and the United States*, p. 79.

¹⁰² สงครามเกาหลีได้ขยายวงกว้างมากขึ้นเนื่องจากการตีได้กองทัพเกาหลีเหนือของกองกำลังสหประชาชาติจนถึงแม่น้ำยาลู ทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนรู้สึกว่าการกำลังถูกคุกคามความมั่นคงจึงต้องตอบโต้กลับด้วยการส่งกองทัพเข้าแทรกแซงในสงครามในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกันนั่นเอง

¹⁰³ Frank C. Darling, *Thailand and the United States*, p. 78.

¹⁰⁴ Daniel Mark Fineman, *A Special Relationship : The United States and Military Government in Thailand 1947-1958*, p. 119.

¹⁰⁵ (3) สร.0201.12/1 ที่ น.21040/2493 นายวรการบัญชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เรียบ นายกรัฐมนตรี วันที่ 17 พฤศจิกายน 2493.

เจตนาที่จะส่งกองทหารข้ามเส้นขนานที่ 38 ลงมาทางใต้เพื่อให้มีเวลาได้พิจารณาหาทางแก้ไขความขัดแย้งในสงครามเกาหลี แม้ว่าข้อเรียกร้องของอินเดียจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการผ่อนคลายความขัดแย้งของสงครามเกาหลี แต่กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงให้ความเห็นแก่นายกนคธีร์ สุขุมงคล เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยว่า ประเทศไทยจะไม่ให้ความร่วมมือในกิจการใด ๆ ซึ่งสหรัฐอเมริกาไม่ขึ้นชอบด้วย ซึ่งนายกรัฐมนตรีและกระทรวงต่างประเทศต่างก็เห็นชอบด้วยกับความคิดเห็นของพระองค์¹⁰⁶ นอกจากนี้ความคิดเห็นดังกล่าวยังได้รับการยืนยันและสนับสนุนเต็มที่จากนายกรัฐมนตรีอีกครั้งด้วยการสั่งการให้กระทรวงการต่างประเทศร่างคำสั่งนโยบายของประเทศไทยที่มีต่อนานาประเทศในขณะนั้นเพื่อส่งให้ทูตไทยที่ประจำอยู่ในต่างประเทศ โดยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นผู้ร่างใจความสำคัญเองว่า “เราร่วมมือกับสหประชาชาติและร่วมกับประเทศในเอเชียในแนวทางของสหประชาชาติ ส่วนกับรัสเซียก็ปฏิบัติให้เป็นไปโดยสอดคล้องกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ และกับจีนก็ให้เป็นไปตามสหรัฐอเมริกา”¹⁰⁷ ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อผู้แทนของสหรัฐอเมริกาประจำสหประชาชาติเรียกร้องให้ประกาศประณามสาธารณรัฐประชาชนจีนว่าเป็นผู้รุกรานในสงครามเกาหลี จอมพล ป. ได้มีคำสั่งให้กระทรวงการต่างประเทศแจ้งแก่เอกอัครราชทูตไทยในกรุงวอชิงตันว่า “ประเทศไทยขอสนับสนุนร่วมมติของอเมริกันในกรณีกล่าวหาจีนแดงเป็นผู้รุกรานทุกประการ”¹⁰⁸ และ “นโยบายของเรานั้น ให้สนับสนุนสหรัฐอเมริกาและ โดยเฉพาะในกรณีระบุว่าจีนแดงเป็นผู้รุกรานนั้นก็ให้สนับสนุนเต็มที่”¹⁰⁹

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินนโยบายเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจฝ่ายโลกเสรีและการแสดงท่าทีเป็นปฏิปักษ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงเกิดจากการคิดคำนวณของผู้นำในรัฐบาลอย่างรอบคอบแล้วว่านโยบายดังกล่าวมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่ตนกำลังเผชิญอยู่ สถานการณ์นั้นมีใช้การแพร่ขยายของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ หากแต่เป็นสถานะของรัฐบาลที่อ่อนแอทั้งในระดับภายในประเทศและในระดับระหว่างประเทศที่ผลักดันให้รัฐบาลต้องดำเนินนโยบายในทางที่คาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อได้ นั่นคือ การเป็นพันธมิตรและดำเนินนโยบายในแนวเดียวกับประเทศที่

¹⁰⁶ (3) สร.0201.12/1 ค่วนมาก ที่ น.22391/2493 นายवरการบัญชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เรียบ นายกรัฐมนตรี วันที่ 13 ธันวาคม 2493.

¹⁰⁷ (3) สร.0201.12/1 เฉพาะ-ค่วน ที่ ค.11249/2493 หลวงชำนาญอักษร เลขานุการคณะรัฐมนตรี เรียบ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 30 ธันวาคม 2493.

¹⁰⁸ (3) สร.0201.7.2.1/117 ลับ-เฉพาะ-ค่วนมาก ที่ ค.432/2494 หลวงชำนาญอักษร เลขานุการคณะรัฐมนตรี เรียบ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 15 มกราคม 2494.

¹⁰⁹ (3) สร.0201.7.2.1/117 ลับ ที่ ค.663/2494 หลวงชำนาญอักษร เลขานุการคณะรัฐมนตรี เรียบ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 22 มกราคม 2494.

คนหวังจะได้รับความช่วยเหลือและการยอมรับอยู่แล้ว ในขณะที่เวลานั้นการปรับเปลี่ยนนโยบายของสหรัฐอเมริกาที่หันมาให้ความสำคัญกับการต่อต้านคอมมิวนิสต์และหาพันธมิตรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภายหลังการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1949 ก็ถือเป็นโอกาสอันดียิ่งที่ทำให้รัฐบาลไทยสามารถแสดงออกถึงการเป็นพันธมิตรที่ดีของสหรัฐอเมริกาด้วยการต่อต้านคอมมิวนิสต์เช่นกัน

ในขณะที่กรอบการอธิบายที่ใช้หลักการสงครามเย็นหรือประเด็นเรื่องความหวาดกลัวภัยคุกคามจากสาธารณรัฐประชาชนจีนในการอธิบายนโยบายต่างประเทศของไทยมีความขัดแย้งกันเองกับการพยายามหันไปปรับความสัมพันธ์กับจีนในช่วงทำรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม การศึกษาภาพรวมนโยบายต่างประเทศตลอดช่วงสมัยกลับช่วยให้ได้เห็นรูปแบบนโยบายและท่าทีของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น นั่นคือ นโยบายของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนมิได้ดำเนินไปตามหลักการของสงครามเย็นหรือการแบ่งค่ายอุดมการณ์นัก นโยบายต่างประเทศของไทยมีการปรับเปลี่ยนอยู่เป็นระยะจนมีอาจให้คำอธิบายได้ด้วยปัจจัยเรื่องความหวาดกลัวคอมมิวนิสต์ บางครั้งรัฐบาลยังดำเนินนโยบายที่ขัดแย้งกันเองภายในเวลาใกล้เคียงกัน เช่น ในกรณีการส่งกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ไปประชุมกลุ่มเอเชีย-แอฟริกา ที่บันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ภายหลังจากที่มีการประชุมประเทศภาคีขององค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กรุงเทพฯ เพียงหนึ่งเดือนเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นที่หลากหลายภายในกลุ่มผู้นำในการดำเนินนโยบายจนทำให้เราไม่อาจชี้ชัดได้ว่าความหวาดกลัวภัยคุกคามจากจีนจะเป็นปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย เช่น ในกรณีการประกาศรับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเบ๋ไต๋ ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1950

ยิ่งไปกว่านั้นยังมีอาจชี้ชัดได้ว่ารัฐบาลหวาดกลัวภัยคุกคามจากจีนได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะรัฐบาลยังคงมีท่าทีประนีประนอมกับสาธารณรัฐประชาชนจีน และแสดงให้เห็นว่าได้ยึดถือเรื่องลัทธิหรืออุดมการณ์เป็นประเด็นหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ นโยบายที่ดูเหมือนเป็นปฏิปักษ์กับจีนก็มีได้เกิดจากการกลัวภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ เช่น การไม่รับรองรัฐบาลคอมมิวนิสต์เพราะเกรงว่าการรับรองจะส่งผลให้เกิดความวุ่นวายภายในประเทศ และการปราบปรามชาวจีนโพ้นทะเลก็เป็นการปราบโดยรวม โดยมีได้เน้นเฉพาะผู้ที่นับถือลัทธิคอมมิวนิสต์

ดังนั้นนโยบายต่างประเทศของไทยที่เป็นพันธมิตรกับประเทศตะวันตกและเป็นปฏิปักษ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงมิได้เกิดจากความหวาดกลัวภัยคุกคามจากจีน หากแต่เป็นการดำเนินนโยบายให้สอดคล้องกับมหาอำนาจเนื่องจากรัฐบาลมีความกังวลในประเด็นเรื่องการรับรองจากต่างประเทศ และทั้งรัฐบาลและบุคคลสำคัญ ๆ ในรัฐบาลเองต่างก็ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือทั้งทาง

อาวุธและการเงินรวมทั้งความสนับสนุนจากประเทศมหาอำนาจ การที่ต้องตกอยู่ในสถานะที่อ่อนแอจึงทำให้รัฐบาลมีอาจดำเนินนโยบายต่างประเทศได้อย่างเป็นอิสระ ฉะนั้นเมื่อความหวาดกลัวภัยคุกคามจากจีนมิได้เป็นเหตุผลของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย การปรับท่าทีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนในระหว่างปี ค.ศ. 1953-1957 จึงไม่ใช่เรื่องแปลกแต่อย่างใด หากมีสาเหตุอันสมควรที่ทำให้รัฐบาลต้องทำเช่นนั้น